ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 68ον ΙΟΥΝΙΟΣ, 1932. Ἀριθ. 6.

ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

Η ΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

«Ἤκουον αὐτοὺς εἷς ἕκαστος λαλοῦντας μὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διάλεκτον».
(Πράξ. β'. 6).

Ἡ Χριστιανικὴ Πεντηκοστὴ διαφέρει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκήν, ἂν καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς. Ἡ Ἰουδαϊκὴ δὲν εἶχε σχέσιν πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ, εἰμὴ ὡς ἀφιέρωσις τῶν πρωτογεννημάτων τῆς γῆς, ἦτο ἐπομένως ἑορτὴ μᾶλλον ***ἀγροτική***. Ἡ Χριστιανικὴ τοὐναντίον Πεντηκοστὴ ἔχει καθαρῶς θρησκευτικὴν σημασίαν· καὶ ὡς τοιαύτη ὑπῆρξε διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἡμέρα τῶν γενεθλίων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ διαρκὴς τροφοδότης αὐτῆς.

Ὅλα τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, αἱ μεγάλαι ἀναμορφώσεις καὶ ἀναζωπυρήσεις ὑπῆρξαν τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐπεκάθησεν ἐπὶ ἕνα ἕκαστον ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἦσαν συνηγμένοι ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. Τὸ ἱεραποστολικὸν πνεῦμα ἐν τῇ πρώτῃ Ἐκκλησίᾳ, αἱ ἱεραποστολικαὶ ἐνέργειαι πρὸς ἐκχριστιανισμὸν πάντων τῶν λαῶν, ἡ μεγάλη Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος, ἡ Μεθοδιστικὴ ἀναζωπύρησις δύο αἰῶνας βραδύτερον, ἡ ἑνωτικὴ κίνησις τοῦ Παγκοσμίου Εὐαγγελικοῦ Συνδέσμου ἀπὸ τοῦ 1846 καὶ ἐντεῦθεν, ἡ εὐαγγελιστικὴ δρᾶσις τοῦ Moody καὶ τοῦ Torrey ἐντὸς τῶν τελευταίων 100 ἐτῶν καὶ ἡ σημερινὴ ὁμαδιστικὴ κίνησις τῆς Ὀξφόρδης — διὰ νὰ περιορισθῶ εἰς τὰς μεγάλας αὐτὰς καὶ ἐκτάκτους κινήσεις ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ — ὑπῆρξαν κάθε μία τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐξαιρετικῆς ἐκχύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν πᾶν ἄτομον καὶ πᾶς λαὸς ἔπρεπε ν' ἀκούσῃ τὸ ἄγγελμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διάλεκτον, ἤτοι, κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ γλωσσικόν, διανοητικὸν καὶ ἠθικὸν ἰδίωμα, ὥστε νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειράν του ὄργανον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πνεύματος διὰ τὴν συνέχισιν τῆς πνευματικῆς Ἀναμορφώσεως, ἡ ὁποία ἤρξατο κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην Πεντηκοστὴν καὶ ἐσυνεχίσθη καὶ συνεχίζεται καὶ θὰ συνεχισθῇ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Ἡ ἔκχυσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τόσον κατὰ τὴν πρώτην Πεντηκοστήν,

ὅσον καὶ μετὰ ταῦτα, ἐπραγματοποιήθη διὰ τριῶν παραγόντων: α΄) Συγκεντρώσεως, β΄) Συμπροσευχῆς, καὶ γ΄) Συνεργασίας.

Καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν τριῶν τούτων παραγόντων ἐπικαλοῦμαι τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Α΄) Συγκέντρωσις.

Ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς εὗρε τοὺς 120 πιστοὺς συγκεντρωμένους «ὁμοθυμαδὸν» εἰς τὸ ἀνώγειον, ὅπου συνήθως συνήρχοντο. Ἐὰν δι᾿ οἱονδήποτε λόγον ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπουσίαζον οἱ μαθηταὶ καὶ δὲν εὑρίσκετο κανεὶς εἰς τὸ ἀνώγειον, βεβαίως τὸ Ἅγ. Πνεῦμα δὲν θὰ κατήρχετο καὶ ἡ Πεντηκοστὴ δὲν θὰ ἐγίνετο ἡ γενέθλιος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας Ἡ ἀπὸ κοινοῦ λατρεία καὶ προσευχὴ ἦτο ἡ ἑλκύσασα ἐπὶ τοὺς συγκεντρωμένους μαθητὰς τὴν ἔκχυσιν τοῦ Θείου Πνεύματος καὶ ὅλων τῶν ἐκ τούτου εὐλογιῶν. Διατί; Διότι εἰς τὰς συγκεντρώσεις τῶν Χριστιανῶν πρὸς λατρείαν παρίσταται ἀοράτως καὶ ὁ Χριστός. «Ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ εἶμαι ἐγὼ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν» (Ἰωάν. ιη΄. 20). Ὅπου δὲ εἶναι παρὼν ὁ Θεός, ἀδύνατον νὰ μὴ συνοδεύηται ἡ παρουσία Αὐτοῦ μὲ ἔκχυσιν Πνεύματος Ἁγίου, μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς Θείας δυνάμεως, κινούσης τὰ χείλη καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν καρδίαν ἑκάστου πιστοῦ.

Ἡ συγκέντρωσις πρὸς ἀπὸ κοινοῦ λατρείαν εἶναι μέγα καθῆκον, ἀλλὰ καὶ μέγα προνόμιον τῶν πιστῶν Χριστιανῶν. Ἡ δὲ ἀμέλησις τοῦ καθήκοντος καὶ προνομίου τούτου εἶναι πάντοτε ἐπιζήμιος εἰς ἕκαστον Χριστιανόν. Διὰ τοῦτο ἡ Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ παραινεῖ τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοὺς νὰ μὴ ἀμελῶσι τοῦ νὰ συνέρχωνται ὁμοῦ (ι΄. 25). Ὁ Θωμᾶς ἦτο ἀπὼν ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς Ἀναστάσεως, ὅτε ὁ ἀναστὰς Κύριος ἐπεσκέφθη αὐτούς. Τοιουτοτρόπως ὁ Θωμᾶς ἐστερήθη τῆς παρηγορίας, ἣν ἀπήλαυσαν οἱ λοιποὶ μαθηταί, βεβαιωθέντες ὅτι ὁ Κύριός των ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· καὶ παρέμεινεν μίαν ὁλόκληρον ἀκόμη ἑβδομάδα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς λύπης καὶ ἀμφιβολίας. Πιστεύω δὲ ὅτι ἕκαστος Χριστιανὸς ἐκ τῆς ἀτομικῆς του πείρας δύναται νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης.

Ὅλοι βεβαίως ᾐσθάνθημεν, ὁσάκις παρημελήσαμεν τὸ καθῆκον τῆς ἐπ᾿ ἐκκλησίας λατρείας, ὅτι ἐστερήθημεν εὐλογιῶν πνευματικῶν καὶ τῆς ἀναγκαίας πνευματικῆς ἐποικοδομῆς. Ἐξ ἄλλου, πόσας εὐλογίας ᾐσθάνθημεν ἐκ τῆς ἀπὸ κοινοῦ μετ᾿ ἀλλήλων λατρείας!

Β΄) Συμπροσευχή.

Εἶναι περίεργον, ὅτι ἐνῷ ἡ Χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι ***ζωὴ ἀτομικὴ*** (ἡ σχέσις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸν Θεόν), ὁ Χριστιανισμὸς παρουσιάζεται συγχρόνως καὶ ὡς κατ᾿ ἐξοχὴν ***ζωὴ ὁμαδικὴ*** (ἡ σχέσις ὅλων τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐν γένει). Ὁ Χριστὸς ἵδρυσεν Ἐκκλησίαν, καὶ προκειμένου περὶ τῆς ἀσκήσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ὡς π.χ. τῆς προσευχῆς, ὁ Χριστὸς εἶπεν: «Ἐὰν δύο ἐξ ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς

περὶ παντὸς πράγματος, περὶ τοῦ ὁποίου ἤθελον κάμει αἴτησιν, θέλει γείνει εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» (Ματθ. ιη'. 19). Οἱ δὲ πρῶτοι Χριστιανοί, κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τῆς Χριστιανικῆς των ζωῆς, τοῦτο ἐφήρμοσαν συνεχῶς — συνήρχοντο ὁμοθυμαδὸν καὶ ***συμπροσηύχοντο***. Εἴτε κοινὸς κίνδυνος, εἴτε κοινὸν αἴσθημα πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστόν, εἴτε κοινὰ ἰδανικὰ τοὺς συνέδεον πρὸς ἀλλήλους, δὲν ἔπαυσαν συναντώμενοι διαρκῶς καὶ συμπροσευχόμενοι. Διὰ προσευχὴν ἀπὸ κοινοῦ συνῆλθον οἱ μαθηταὶ σκυθρωποὶ καὶ κατηφεῖς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, καθὼς καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας καὶ καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον διάστημα μέχρι τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Πεντηκοστῆς. Κοιναὶ ἀνάγκαι, κοιναὶ ἐλλείψεις, κοινὰ αἰτήματα διὰ τὴν πνευματικήν των ἀνάπτυξιν τοὺς συνήνωναν εἰς κοινὴν προσευχήν. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοῖς ὑπεσχέθη ὁ Κύριος πρὶν ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ κόσμου. «Θέλετε λάβει δύναμιν ἐξ ὕψους». Καὶ τὴν ἔλαβον συμπροσευχόμενοι καὶ ἐπικοινωνοῦντες μετὰ τοῦ Κυρίου καὶ μετ' ἀλλήλων.

Πόσοι ἀφανεῖς καὶ ἄγνωστοι πιστοί, προσευχόμενοι ἀπὸ κοινοῦ ὑπὲρ ἀναζωπυρήσεως καὶ ἀναμορφώσεως πνευματικῆς, ὑπῆρξαν οἱ σκαπανεῖς τῶν μεγάλων ἐκείνων πνευματικῶν κινήσεων, τὰς ὁποίας πρὸ ὀλίγου ἀνέφερον. Ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς καὶ τῆς συμπροσευχῆς εἶναι μεγάλη καὶ θαυμαστή. Πᾶσα πνευματικὴ κίνησις ὀφείλεται εἰς αὐτὴν καὶ εἶναι μία νέα ἔκχυσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ ἔχομεν δοκιμάσει εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ ὁμαδικήν μας ζωήν· δυνάμεθα δὲ νὰ μαρτυρήσωμεν περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος καὶ τῆς σωτηρίου ἐπιδράσεως τῆς προσευχῆς τόσον εἰς ἡμᾶς αὐτούς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Ἡ πεποίθησις αὕτη πρέπει νὰ μᾶς φέρῃ πάντοτε ὁμοθυμαδὸν εἰς συμπροσευχὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς Χάριτος. Ἐκεῖ αἱ λύπαι καὶ οἱ στεναγμοί μας μεταβάλλονται εἰς χαράν. Αἱ χαραί μας πολλαπλασιάζονται, αἱ ἀνάγκαι μας πληροῦνται, ἀλλὰ πλειότερον πάντων, διὰ τῆς προσευχῆς πληρούμεθα Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἀποκτῶμεν τὴν ἀκαταμάχητον ἐκείνην δύναμιν ἐναντίον τῶν πειρασμῶν, τῶν κινδύνων, τῶν ἀπογοητεύσεων ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀποτυχιῶν τῆς ζωῆς.

Ἂς μὴ παύσωμεν, ἀδελφοί, συμπροσευχόμενοι ὁμοῦ ὑπὲρ νέας Πεντηκοστῆς, δηλ. νέας ἐκχύσεως τοῦ Πνεύματος, εἰς τὴν ζωήν μας, εἰς τὰς οἰκογενείας μας, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας. Ἂν οὕτω πράττωμεν, πολὺ ταχέως θὰ ἤμεθα μάρτυρες αὐτῆς τῆς θαυμασίας τροφοδοτήσεως τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Θείου Πνεύματος.

Γ') Συνεργασία.

Τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τῆς ἐπιτυχίας ἐπὶ παντὸς πεδίου δράσεως ἐπαγγελματικῆς ἢ ἄλλης εἶναι ἡ συνεργασία. Ἐν τῇ θρησκευτικῇ ζωῇ ἐφαρμόζεται ὁ αὐτὸς κανών. Ἡ ἐπιτυχία τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πρώτων ἐκείνων ὀλίγων καὶ καταδιωκομένων ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν συνεργασίαν των — συνεργασίαν διπλῆς μορφῆς: ***Συνεργασίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ,*** τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν συνεργοί, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καὶ ***συνεργασίαν μετ' ἀλλήλων,*** διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ λατρείας καὶ προσευχῆς καὶ τῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τακτικῆς συναθροίσεως ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἡ συνεργασία τῶν Χριστιανῶν

διὰ τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴν αὐτῶν σκοπὸν ἔχει νὰ προετοιμάσῃ τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἔκχυσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία παρήγαγε τὴν Ἐκκλησίαν — σῶμα πιστῶν συμπροσευχομένων, συνερχομένων ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ συνεργαζομένων μὲ τὰ αὐτὰ μέσα διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἰδανικῶν καὶ ἀρχῶν, τὰ ὁποῖα ὅλα ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ ἐνεχάραξεν εἰς τὰς ψυχάς των καὶ τοὺς κατέστησεν ἀκαταμαχήτους συναγωνιστάς.

***

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, ὅτι πάντες οἱ Χριστιανοὶ ποθοῦμεν καὶ ἐπιδιώκομεν μεγαλειτέραν ἔκχυσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταξύ μας, τελειοτέραν ἐκδήλωσιν τῆς ἐνεργείας ταύτης εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς πέριξ ἡμῶν, εἰς βαθμὸν ὥστε πᾶς τις ἐν τῷ κύκλῳ του, ἐν τῷ ἐπαγγέλματί του, νὰ ἀκούῃ καὶ νὰ βλέπῃ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ του καὶ ἐν τῇ ζωῇ του. Μὲ ἄλλους λόγους, ἐπιθυμοῦμεν μίαν νέαν ἔκχυσιν τοῦ Πνεύματος, νέαν Πεντηκοστήν. Πῶς ἐπιτυγχάνεται τοῦτο; Πῶς δυνάμεθα νὰ γίνωμεν πνευματικώτεροι, ὥστε δι' ἡμῶν πλειότεροι καθ' ἑκάστην ν' ἀκούσουν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Χάριτος καὶ ἔτι πλειότεροι νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς σωτηρίου Του χάριτος;

Τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου τούτου εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ἀνέπτυξα — τακτικὴ **φοίτησις** εἰς τὰς συνάξεις τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, **συμπροσευχὴ** καὶ **συνεργασία.** Ἐὰν κρατῶμεν καὶ καλλιεργῶμεν τὰ μέσα ταῦτα, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν βεβαίαν ἐλπίδα τῆς ἐκχύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἐφ' ἡμᾶς. Ἄνευ τῶν μέσων τούτων ἂς μὴ ἐλπίζωμεν τίποτε. Ἐὰν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἀκόμη δὲν κατέκτησεν ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν πταίει ὁ Χριστὸς οὔτε τὸ Εὐαγγέλιόν του. Πταίουν οἱ Χριστιανοί, οἵτινες παρημέλησαν καὶ παραμελοῦν τὰ μέσα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνων δύναται νὰ ἐπέλθῃ νέα Πεντηκοστὴ ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ τὸν κόσμον.

Εἴθε ἡ ἀνάμνησις τῆς πρώτης Πεντηκοστῆς, ἣν σήμερον ἑορτάζομεν, νὰ δώσῃ νέαν ὤθησιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν μέσων τούτων εἰς πᾶσαν σύναξιν φέρουσαν τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ! Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης.

— Ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ τίποτε. Ὁ μὴ φοβούμενος τὸν Θεόν, ὅλα πρέπει νὰ τὰ φοβῆται.

— Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Χριστιανισμός.

— Ὁ Οὐρανὸς κωφεύει μόνον ὅταν ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου σιωπᾷ.

— Μιὰ πεποίθησις, ὅσον καὶ ἂν ἦναι καλή, δὲν ἔχει ἀξίαν ἂν δὲν ἐκδηλωθῇ ἐμπράκτως.

— Τὸ νὰ ἀγαπᾷ τις σημαίνει νὰ ἀπαρνῆται τὸ Ἐγώ.

Η ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

«Ὁ λόγος γὰρ τοῦ Σταυροῦ τοῖς ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί..... Τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί».
(Α΄. Κορινθ. α΄. 19. 25).

Εἰς τὴν Β΄. Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν του (δ΄. 3) ὁ Ἀπόστολος λέγει ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι κεκαλυμμένον εἰς τοὺς ἀπολλυμένους, καὶ δίδει τοὺς λόγους, δι' οὓς τοῦτο συμβαίνει. Εἰς τὸ προκείμενον χωρίον ἐξηγεῖ πῶς τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον ὄχι μόνον δὲν φέρει σωτηρίαν εἰς τοὺς ἀπολλυμένους, ἀλλὰ καὶ φαίνεται εἰς αὐτοὺς ὡς ***μωρία,*** δηλ. ὡς πρᾶγμα στερούμενον σοβαρότητος, δυνάμεως, χάριτος ἢ χρησιμότητος διὰ τὴν ψυχήν.

Εἰς τὸν ἀπαθῶς καὶ ἄνευ προκαταλήψεως ἐξετάζοντα τὸ Θεῖον σχέδιον τῆς σωτηρίας ἢ τὰς βάσεις τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου, τὰς ἐκτεθειμένας εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, αἵτινες ἐσχεδιάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου καὶ ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ σχέδιον τοῦτο φαίνεται τόσον ὡραῖον καὶ φιλάνθρωπον, ὥστε νὰ ἑλκύῃ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα.

Δυστυχῶς εἰς μεγάλην τάξιν ἀνθρώπων οὐδεμίαν τοιαύτην ἐπιρροὴν ἐξασκεῖ ἡ δὲ Καλὴ Ἀγγελία τῆς δωρεὰν σωτηρίας — τὸ Εὐαγγέλιον — ἀκούεται ὑπ' αὐτῶν μὲ παγερὰν ἀδιαφορίαν ἢ καὶ περιφρόνησιν. Ὅπως δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων Αὐτοῦ, οὕτω καὶ τὴν σήμερον, παρ' ὅλην τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ φώτων τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου — ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ — θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων κατοικούντων εἰς Χριστιανικὰς χώρας, πεπολιτισμένων καὶ σοφῶν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, καὶ εἰς μερικὰς ἀκόμη Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, ὡς ***μωρία.***

Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ ἀποστροφὴ τῶν πολλῶν πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον προήρχετο ἐκ τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων τοῦ τότε εἰδωλολατρικοῦ κόσμου κατὰ τῆς νεοφανοῦς καὶ παραδόξου διδασκαλίας τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἐσταυρωμένου Ναζωραίου. Ἀλλὰ τὴν σήμερον, ὁπότε τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἔχει κατακτήσει ὁλόκληρον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ ἐδοκιμάσθη καὶ ἐπεβεβαιώθη διὰ τῆς πείρας 19 αἰώνων, πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ἀποστροφὴν καὶ καταφορὰν τόσων μυριάδων ἀνθρώπων κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου, οἵτινες τὰ πάντα (καὶ αὐτὸν τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν) χρεωστοῦν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου; Εἰς ἄλλο τι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον, εἰμὴ εἰς τὴν φυσικὴν κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἀποστροφὴν καὶ ἀπέχθειαν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἕνεκα τῆς τελείας ἐξαχρειώσεως αὐτῆς.

Δὲν ἀπαιτεῖται δὲ πολὺς κόπος ἢ μακρὰ ἔρευνα, διὰ νὰ βεβαιωθῇ κανεὶς περὶ τούτου. Ὁπουδήποτε καὶ ἂν στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμούς, θὰ ἴδῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀφθόνως δαπανῶντας τὸ χρῆμά των πρὸς ἀγορὰν φαύλων ἢ ἀνοήτων

βιβλίων καὶ φυλλαδίων, ἐνῷ οὐδὲ λεπτὸν θέλουν νὰ δώσουν δι' ἠθικὰ καὶ ψυχωφελῆ βιβλία, καὶ ἰδίως διὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Θὰ ἴδῃ τοὺς ἀνθρώπους συγκινουμένους μέχρι δακρύων, ὅταν ἀναγινώσκουν ἢ βλέπουν εἰς τὰ θέατρα τραγῳδίας ἢ ἄλλα δραματικὰ ἔργα, ἀλλ' ἀκούοντας μὲ ἀπόλυτον ἀπάθειαν ἢ ἀπροθυμίαν τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θὰ συναντήσῃ πολλούς, οἱ ὁποῖοι τέρπονται νὰ ἀκούουν καὶ νὰ διηγῶνται μύθους γρᾳώδεις καὶ ἀπιστεύτους, ἀλλ' ἀποστρέφονται καὶ περιπαίζουν καὶ ἀποκλείουν ἀπὸ τὰς συναναστροφάς των πᾶσαν ἀφήγησιν ἠθικὴν καὶ πᾶσαν ὁμιλίαν περὶ θρησκείας καὶ πνευματικῶν πραγμάτων.

Ἂς ἀποφασίσῃ κανεὶς ἐπὶ ἕνα μόνον μῆνα εἰς τὰς συναναστροφάς του καὶ τὰς συνομιλίας του νὰ ὁμιλῇ περὶ πνευματικῶν ζητημάτων, καὶ θὰ εὕρῃ τὸν ἑαυτόν του ἀποκλειόμενον ἀπὸ τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀνθρώπων. Διατί; ***Διότι ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου φύσει ἀπεχθάνεται τὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ.***

Ἡ φυσικὴ αὕτη ἀπέχθεια ὑπεκκαίεται καὶ ὑποβοηθεῖται ὑπὸ διαφόρων αἰτιῶν καὶ περιστάσεων, ὑφ' ἃς εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος. Αἱ κυριώτεραι τῶν αἰτιῶν τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) ***Ἡ ἔλλειψις πρωΐμου θρησκευτικῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς.*** Ἄνθρωποι ἀνατραφέντες εἰς οἰκογενείας, ὅπου λείπει ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ οἰκογενειακὴ προσευχὴ καὶ λατρεία — ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία δὲν ἐμορφώθησαν ὑπὸ εὐσεβῶν ἐπιρροῶν — εἶναι ἀνεπίδεκτοι θρησκευτικῶν ἐντυπώσεων. Εἰς τὰς καρδίας τῶν τοιούτων, ἡ ἀσέβεια ἔχει ἀπόλυτον κυριότητα. Εἶναι ὡς χωράφια χέρσα, τὰ ὁποῖα οὐδὲν παράγουν εἰμὴ ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Εἰς τοὺς τοιούτους τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι μωρία, διότι οὔτε τὸ ἐννοοῦν οὔτε λαμβάνουν κἂν τὸν κόπον νὰ τὸ ἐξετάσουν.

2) ***Αἱ κοσμικαὶ φροντίδες*** — ἡ προσήλωσις εἰς τὰς κοσμικὰς μερίμνας. Αὕτη εἶναι μία τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν, δι' ἃς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἂν ἀκόμη ἀνετράφησαν καλῶς καὶ χριστιανοπρεπῶς, γίνονται ἀδιάφοροι καὶ ἀνίκανοι νὰ σκεφθοῦν σοβαρῶς ἐπὶ πνευματικῶν ζητημάτων. Αἱ βιωτικαὶ φροντίδες εἶναι ὅπως αἱ ἄκανθαι τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος, αἱ ὁποῖαι συμπνίγουν τὸν σπαρέντα καὶ βλαστήσαντα καλὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου πρὶν ἢ αὐξηθῇ καὶ καρποφορήσῃ. Εἰς τοὺς τοιούτους ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ καθίσταται ἐπὶ τέλους μωρία.

3) ***Ἡ ἀδιαφορία καὶ πνευματικὴ ἀπάθεια τῶν λεγομένων Χριστιανῶν*** εἶναι ἄλλη αἰτία, δι' ἣν τὸ Εὐαγγέλιον θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ὡς μωρία. Εἰς χώρας, ὅπου ἡ εὐσέβεια ἀκμάζει, δηλ. ἐκδηλοῦται δι' ἔργων ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως, οἱ δὲ ἀληθεῖς ὀπαδοὶ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι δραστήριοι καὶ συνεπεῖς πρὸς τὴν πνευματικὴν ζωήν, οἱ ἐχθροὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅσον ἐμπαθεῖς καὶ ἂν ἦναι, δὲν τολμοῦν νὰ τὸ μυκτηρίσουν, διότι βλέπουν ὀφθαλμοφανεῖς τοὺς καρποὺς τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅπου ὅμως μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν βασιλεύει ἀδράνεια, τυπικότης, ἀδιαφορία, ἀπάθεια, καὶ δὲν φαίνονται ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν πρακτικοὶ καρποὶ ἔργων ἀξίων τοῦ Χριστιανικοῦ ὀνόματος, ἡ διεφθαρμένη καὶ ἁμαρτωλὴ ἀνθρωπίνη καρδία ἐκδηλοῖ τὴν περιφρόνησιν καὶ τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον τρέφει κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποκαλοῦσα αὐτὸ ***μωρίαν.***

4) ***Ἡ ἔμφυτος ὑπερηφανία*** τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου, ἐκδηλουμένη κατὰ διαφόρους τρόπους, ἐπίσης συμβάλλει ὥστε πολλοὶ νὰ θεωροῦν τὸ Εὐαγγέλιον ὡς μωρίαν. Πολλοὶ εὐγενεῖς, πλούσιοι, πεπαιδευμένοι ***δὲν καταδέχονται*** νὰ κατέλθουν μέχρι τῆς ἁπλότητος τοῦ Εὐαγγελικοῦ κανόνος—νὰ θέσουν ἑαυτοὺς εἰς ἴσην μοίραν μὲ τοὺς ἀγενεῖς, τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἀπαιδεύτους. Ἑπομένως ἡ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ: «Ἐὰν μὴ ταπεινωθῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», προξενεῖ ἀγανάκτησιν καὶ ἀνυποταξίαν εἰς τὸν ὑπερήφανον ἀριστοκράτην, τὸν ἀλαζόνα πλούσιον, τὸν πεφυσιωμένον σοφόν. Οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀνέχονται διδασκαλίαν, ἥτις κηρύττει τὴν ἰσοπέδωσιν ὅλων τῶν διακρίσεων καὶ ζητεῖ ἀπὸ πάντας ἀνεξαιρέτως νὰ ταπεινωθοῦν διὰ τῆς μετανοίας ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.

5) ***Ἡ ἀντίθεσις τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς τὰς ἕξεις τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων.*** Ἐνόσῳ τὸ Εὐαγγέλιον ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν διαγράφει ὅρους ἀπαραιτήτους πρὸς τὴν σωτηρίαν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ διακηρύττει ὅτι αἰωνία καταδίκη θὰ ἦναι τὸ τέλος τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ εἶναι συνειθισμένοι καὶ ἀποφασισμένοι νὰ ζήσουν, εἶναι φυσικὸν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι νὰ θεωροῦν τὸ Εὐαγγέλιον ὡς μωρίαν.

Προσθέσατε τώρα εἰς τὰς ἀνωτέρω αἰτίας καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἐνέργειαν καὶ τὰς ποικίλας μεθοδείας τοῦ Πονηροῦ ἐκείνου πνεύματος τοῦ σκότους, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ μεταξὺ «τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας», καὶ θὰ ἔχετε ὁλόκληρον τὴν βάσιν τῆς τοιαύτης θλιβερᾶς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων. Ὁ κύριος σκοπὸς καὶ ἡ ἀκοίμητος προσπάθεια τοῦ Σατανᾶ—τοῦ θανασίμου τούτου ἐχθροῦ ὄχι μόνον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου—εἶναι νὰ δημιουργῇ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀποστροφὴν πρὸς τὸ Θεῖον σχέδιον τῆς σωτηρίας καὶ νὰ ἐξάπτῃ τὴν φυσικὴν ἔχθραν, ἀπιστίαν καὶ ἀλαζονείαν τῆς καρδίας τοῦ σαρκικοῦ ἀνθρώπου. Τίποτε δὲν εὐχαριστεῖ τὸν Διάβολον περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ πείθῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀπορρίπτουν ὡς μωρίαν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας, τὸν λόγον τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, τὴν διδασκαλίαν ἐκείνην, ἥτις, ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀπόστολος, εἶναι «Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία πρὸς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι».

Ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Φιλιππησίους (γ΄. 19), λέγει ρητῶς ὅτι ***τὸ τέλος τῶν τοιούτων ἀνθρώπων εἶναι ἀπώλεια.*** Πᾶσα περιφρόνησις ἢ ἀπέχθεια ἢ ἀμέλεια τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας πρὸς τὸ Θεῖον δῶρον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας συνεπάγεται τρομερὰν ἐνοχὴν καὶ ἄφευκτον τιμωρίαν. Τὸ νὰ τολμᾷ ὁ οὐτιδανὸς σκώληξ τῆς γῆς — ὁ ἄνθρωπος — νὰ περιφρονῇ καὶ νὰ ἀποκαλῇ μωρὸν τὸν παντοδύναμον καὶ πάνσοφον Θεόν, νὰ ἀπορρίπτῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς οὗτος ἐν τῇ ἀπείρῳ του σοφίᾳ καὶ φιλανθρωπίᾳ προσφέρει εἰς τὸν ἀπολωλότα ἄνθρωπον διὰ τὴν αἰωνίαν του ἀποκατάστασιν καὶ εὐδαιμονίαν, εἶναι τὸ μὴ περαιτέρω τῆς ἀσεβείας καὶ ἀναισθησίας. Καὶ ποῖον ἄλλο τέλος δύναται νὰ ἀναμένῃ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον εἰμὴ αἰωνία ἀπώλεια;

Ἀδελφοί μου, μήπως κανεὶς ἀπὸ σᾶς ὑπῆρξεν ἢ ὑπάρχει ἔνοχος τοιαύτης ἀσεβείας; Μήπως κανεὶς ἐκ τῶν ἀκροατῶν μου σήμερον αἰσθάνεται ἀδιαφορίαν ἢ ἀπέχθειαν πρὸς τὸν λόγον τοῦ Σταυροῦ, πρὸς τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ, καὶ θεωρεῖ ταῦτα ὡς μωρίαν; Μήπως τις ἀπορ-

ρίπτη τὴν εὐμενῆ πρόσκλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φιλάνθρωπον Αὐτοῦ προσφορὰν τῆς δωρεὰν σωτηρίας διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Μήπως ἐνυπάρχῃ εἰς κανένα ἐξ ἡμῶν πονηρὰ καρδία ἀπιστίας, ὥστε νὰ κλείσωμεν τὰ ὦτα πρὸς τὴν φιλόστοργον φωνὴν τοῦ οὐρανίου ἡμῶν Πατρός, ὅστις μᾶς καλεῖ νὰ ἀφήσωμεν τὰ ξυλοκέρατα καὶ τὰ ράκη τοῦ κόσμου καὶ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Αὐτόν, ὡς ὁ ἄσωτος υἱός, ἐν μετανοίᾳ καὶ πίστει, ὅπως μᾶς ἐνδύσῃ μὲ τὴν λευκὴν στολὴν τῶν σεσωσμένων καὶ μᾶς χορτάσῃ μὲ τὰς ἐπουρανίους Αὐτοῦ εὐλογίας;

Ἐὰν οἱοσδήποτε ἐξ ἡμῶν σήμερον εἰς τοιαύτην εὑρίσκεται θέσιν, παρακαλῶ αὐτόν, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, νὰ σταθῇ καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα σοβαρῶς καὶ εἰλικρινῶς. Μὴ νομίσῃς, ἀδελφέ μου, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη λεγομένη σοφία ἢ ὁ ὑλικὸς πλοῦτος ἢ ἡ ἐπίγειος δόξα δύναται νὰ πληρώσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀθανάτου σου ψυχῆς. Μὴ θυσιάσῃς τὰ αἰώνια συμφέροντα τῆς ψυχῆς σου χάριν ὀλιγοχρονίου ἀπολαύσεως τῶν ἡδονῶν ἢ τῆς δόξης τῆς παρούσης ἐφημέρου ζωῆς, ἥτις αὔριον ἢ μεθαύριον παρέρχεται ἀνεπιστρεπτεί. Μὴ πληρώσῃς τὸν στόμαχόν σου μὲ τὰ ξηρὰ ξυλοκέρατα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, μὲ τὰ κενὰ διανοήματα τῆς κοσμικῆς φιλοσοφίας, ἅτινα πάντα θὰ σὲ ἐγκαταλείψουν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου· ἐνῷ ἔμπροσθέν σου ἔχεις τράπεζαν πλουσίαν πνευματικῆς πανδαισίας, τὴν ὁποίαν σοὶ ἡτοίμασεν ἡ χεὶρ τοῦ παναγάθου Θεοῦ καὶ Πατρός σου. Ἄκουσον τῆς γλυκείας φωνῆς τοῦ ὑπὲρ σοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος Σωτῆρος, λέγοντος: «Ἔλθετε πρός Με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγόν Μου ἐφ᾽ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ᾽ Ἐμοῦ.... καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν!» Ἀμήν.

(Ἐκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη)

ΤΙ ΕΣΤΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ;

Κατὰ τὸ τέλος τῆς τελευταίας του διαλέξεως ἐνώπιον τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου, ὁ Ἑρρῖκος Δρώμμονδ παρεκάλεσεν ἐκείνους ἐκ τῶν παρόντων, οἱ ὁποῖοι ἐπεθύμουν νὰ χωρήσουν βαθύτερον εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωήν, νὰ παραμείνουν καθήμενοι μετὰ τὸ πέρας τῆς συναθροίσεως, τοὺς δὲ λοιποὺς νὰ ἐξέλθουν ἀθορύβως ἐνῷ ἐψάλλετο ὁ τελικὸς ὕμνος.

Εἴκοσι πέντε περίπου φοιτηταὶ ἐξῆλθον, οἱ δὲ λοιποὶ 800—900 παρέμειναν.

Ὁ ὁμιλητὴς συνεχίζων τότε εἶπεν:

Ἐπρότεινα τοῦτο διότι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὑπάρχουν μεταξύ σας ἐδῶ ἀπόψε πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἀπεφάσισαν ἤδη νὰ ἀκολουθήσουν τὴν Χριστιανικὴν ὁδόν, καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι ἀμφιταλαντεύονται, μὴ ἔχοντες σαφῆ ἰδέαν τοῦ τί σημαίνει νὰ ἦναί τις Χριστιανός.

Ὡς ἐκ τούτου θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ σᾶς θέσω μερικὰ ἐρωτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα θ᾽ ἀπαντήσητε ἐνδομύχως—ἕκαστος πρὸς τὴν ἰδίαν του συνείδησιν:

Διατὶ ἐπιθυμεῖτε νὰ προσέλθητε εἰς τὸν Χριστόν; Τί ζητεῖτε; Αἰσθάνεσθε ὅτι ἔχετε κάποιαν ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν δὲν δύνασθε νὰ ἱκανοποιήσητε ἀλλοῦ Ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐξαλείψητε παρελθὸν ἁμαρτωλόν; Ἐὰν τοιαύτη ἦναι ἡ ἐπιθυμία

σας, τότε καλῶς ἐπράξατε, διότι ὁ μόνος, ὅστις δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν πόθον σας, εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου.

Συναισθάνεσθε ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι δύναμις ἀκαταμάχητος, τῆς ὁποίας σεῖς δὲν δύνασθε νὰ ὑπερισχύσητε; Ἐὰν ἐπιθυμῆτε νὰ ἀπαλλαγῆτε τῆς δυνάμεως αὐτῆς, καλῶς ἐπράξατε προσερχόμενοι ἐδῶ πρὸς τὸν Χριστόν, καθότι Αὐτὸς εἶναι ἰσχυρότερος τῆς ἁμαρτίας καὶ μόνος Αὐτὸς δύναται νὰ σᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς.

Ποθεῖτε νὰ ζήσητε τοῦ λοιποῦ ζωὴν νέαν—καλλιτέραν, εὐγενεστέραν, ἁγνοτέραν; Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι καλῶς ἐπράξατε ἀποβλέψαντες εἰς τὸν Χριστὸν διὰ βοήθειαν, διότι μόνος ὁ Χριστὸς δύναται νὰ βοηθήσῃ καὶ βοηθεῖ προθύμως τοὺς αἰτοῦντας παρ᾽ αὐτοῦ. ***«Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται».***

Ὑπελογίσατε τί θὰ σᾶς στοιχίσῃ τὸ διάβημά σας τοῦτο; Ἔχετε σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ ἑνώσητε τὰς τύχας σας μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ; Δὲν λέγω νὰ συνταυτισθῆτε μὲ πᾶν ὅ,τι γίνεται ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας, διότι πολλὰ ἐκ τούτων εἶναι ἀνθρώπιναι ἀντιλήψεις. Ἐννοῶ νὰ ἑνώσητε τὰς προσπαθείας σας μὲ τὰς προσπαθείας τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, πρὸς προαγωγὴν τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ὑπελογίσατε τί θὰ σᾶς στοιχίσῃ τοῦτο; Ἀπεφασίσατε νὰ ἀπαρνηθῆτε τὸν κόσμον, τὴν σάρκα καὶ τὸν Σατανᾶν;

Ἐὰν ὅλα ταῦτα τὰ ὑπελογίσατε καὶ ἐμμένετε εἰς τὴν ἀπόφασίν σας νὰ ἀκολουθήσητε τὸν Χριστόν, σᾶς λέγω ὅτι εἶσθε εὔθετοι διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, διότι αὕτη ἐκ τοιούτων μελῶν συνίσταται. Ὄχι μόνον δὲ εἶσθε εὔθετοι δηλ. κατάλληλοι, ἀλλὰ καὶ διατάσσεσθε ρητῶς ὑπ᾽ Αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ νὰ προσέλθητε ὅπως εἶσθε, ὅσον καὶ ἂν ἦσθε πνευματικῶς ἐνδεεῖς, ὅσον καὶ ἂν ἦναι πτωχαὶ αἱ δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἔχετε, διὰ νὰ προσφέρετε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Του. Καλεῖσθε νὰ προσφέρητε ἑαυτούς — ὅ,τι εἶσθε καὶ ὅ,τι ἔχετε — ἄλλως δὲν εἶσθε δεκτοί. Αὐτὸς λέγει εἰς ἕνα ἕκαστον: ***«Δός μοι τὴν καρδίαν σου, τὸ πᾶν σου. Ἐλθὲ ὅπως εἶσαι. Τὸν πρὸς ἐμὲ ἐρχόμενον δὲν θέλω ἀπορρίψει».*** Ὁ Χριστὸς ζητεῖ ***ἐθελοντὰς*** διὰ τὸ ἔργον Του. Αἱ προσκλήσεις Του εἶναι ἀτομικαὶ καὶ ἐπείγουσαι. Σᾶς θέλει τώρα, ἐδῶ. Ἀποφασίσατε λοιπὸν νὰ Τὸν ἀκολουθήσητε, νὰ ζήσητε τὴν ζωήν Του.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις: «Ποῖα διαβήματα χρειάζονται διὰ τοῦτο;» Ἀπαντῶ: «Ποικίλοι εἶναι οἱ τρόποι, διάφοροι εἶναι αἱ ὁδοί, ἀλλ᾽ ὅλαι φέρουν πρὸς Αὐτόν». Εἰς τὸ Βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἀναγινώσκομεν ὅτι ἡ Ἁγία Πόλις, τὴν ὁποίαν ὡραματίσθη ὁ ἱερὸς συγγραφεύς, ***εἶχε δώδεκα πυλῶνας,*** ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου ἕκαστον. Καὶ ἄλλος μὲν εἰσέρχεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ διὰ μιᾶς πύλης, ἄλλος δὲ ἄλλης. Μὴ φαντασθῇς ὅτι σὺ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ εἰσέλθῃς διὰ τῆς αὐτῆς πύλης, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθε καὶ ὁ φίλος σου. Εἴσελθε σὺ μὲ τὴν ἰδίαν σου νοοτροπίαν, μὲ τὴν ἰδίαν σου ἰδιοφυΐαν, μὲ τὰ ἴδιά σου προσόντα. ***Τὸ πᾶν εἶναι νὰ εἰσέλθῃς***—νὰ εὑρεθῇς ὅσον τὸ δυνατὸν πλησιέστερον πρὸς τὸν Χριστόν. Ὁ Χριστός τείνει τὴν χεῖρά Του πρὸς ἕκαστον, ἀλλ᾽ ἕκαστος τὴν συλλαμβάνει διαφορετρόπως, ἀναλόγως τῆς ἀτομικῆς του φύσεως. Τὸ μέγα ζήτημα εἶναι νὰ τὴν συλλάβῃ καὶ νὰ τὴν κρατήσῃ.

Ἡ Νέα Διαθήκη μᾶς παρουσιάζει τὴν Χριστιανικὴν ζωὴν ὑπὸ διαφόρους τύπους—ὡς ***σταδιοδρομίαν,*** ὡς ***ἀγῶνα,*** ὡς ***ἐπικοινωνίαν.*** Ὅλοι ὅμως οἱ τύποι κατ᾽ οὐσίαν εἶναι ταυτόσημοι. Εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν περιλαμβάνονται καὶ οἱ λοιποί.

Εὑρισκόμεθα ἐδῶ τώρα ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ. Εἴπατε εἰς Αὐτὸν τὰς ἀνάγκας σας, τὴν θέσιν σας, τοὺς πόθους σας. Ἀφιερώσατε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Του τὰ τάλαντά σας, τὴν ζωήν σας. Ἂν δὲ προσέξητε καλῶς, θὰ ἀκούσητε τὴν ἀπήχησιν τῆς φωνῆς Αὐτοῦ, λέγοντος: ***«Τὸν ἐρχόμενον πρός Με δὲν θέλω ἐκβάλει ἔξω».*** Καὶ σᾶς διαβεβαιῶ, ὅτι Αὐτός, ὅστις τὴν στιγμὴν ταύτην ὁμιλεῖ πρὸς τὴν καρδίαν σας, θὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὰς ὑποσχέσεις Του, ὅτι ἡ παρουσία Του ἐν τῇ καρδίᾳ σας θὰ ἦναί τι πραγματικόν, σταθερόν, πειστικώτερον ἀπὸ ὅλας τὰς ἔξωθεν μαρτυρίας—κἄτι ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ δύνασθε ἀδιστάκτως νὰ βασισθῆτε.

***

Συνεχίζων τὸ αὐτὸ ζήτημα τὴν ἐπομένην ἑσπέραν ὁ Δρώμμονδ ἔθεσε τὸ ζήτημα συγκεκριμένως:

Τί σημαίνει τὸ νὰ ἦναί τις Χριστιανός;

Ἐνθυμεῖσθε ὅτι σᾶς παρώτρυνα νὰ ὑπολογίσητε τί θὰ σᾶς στοιχίσῃ ὁ κατὰ Χριστὸν βίος. Τὸ ἐπράξετε; Σᾶς ἠρώτησα ἂν αἰσθάνεσθε πνευματικήν τινα ἀνάγκην, καὶ διετύπωσα τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν ὑπὸ τέσσαρας τύπους, ἀπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ληφθέντας.

Ἀπεφασίσατε; Ἅπαξ διὰ παντὸς παύσατε ἀμφιρρέποντες πρὸς τὸν κόσμον, τὴν σάρκα καὶ τὸν Διάβολον! Διότι ἀδύνατον εἶναι νὰ δουλεύῃ τις δύο κυρίους. Ἀποφασίσατε λοιπὸν ποῖον θὰ ἐκλέξητε.

Τὸ νὰ εἰσέλθῃ τις εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Χριστοῦ δὲν σημαίνει τὸ νὰ ἀρχίσῃ νὰ συμμορφοῦται πρὸς τοὺς ὅρους τῆς ***Χριστιανοπρεποῦς παραστάσεως καὶ διαγωγῆς,*** διότι ταῦτα εἶναι κοσμιότης καὶ εὐπρέπεια, τὴν ὁποίαν δυνατὸν νὰ ἔχουν καὶ ἄνθρωποι μὴ Χριστιανοί. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ φοίτησις εἰς τὴν δημοσίαν λατρείαν δὲν ἀποτελεῖ τὸ γνώρισμα τοῦ Χριστιανοῦ, διότι χιλιάδες ἀνθρώπων κατ᾽ ὄνομα μόνον Χριστιανῶν ἐκκλησιάζονται ἀνελλιπῶς. Ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ συνταυτίζεται μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· τοῦτο εἶναι συμφέρον διὰ τὴν πνευματικὴν προαγωγὴν τοῦ ἀτόμου, ὅσον καὶ διὰ τὴν Χριστιανικὴν ἀλληλεγγύην. Ἡ εἰς τὴν θείαν λατρείαν φοίτησις ἐνισχύει τὴν Χριστιανικὴν ὑπόστασιν, περιφρουρεῖ τὴν νέαν ζωήν, παρεμποδίζει τὴν ὀπισθοδρόμησιν πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν, οὕτω δὲ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον εὐθετότερον διὰ τὴν ἀνωτέραν ζωήν.

Ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ δὲν ὑπονοεῖ οὔτε ***ἀρτιότητα δογματικήν.*** Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἀποδεικνύεται μαθηματικῶς. Εἶναι ***ζωή.*** Τὰς μεγάλας ὅμως βασικὰς ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως—ὡς τὸ δόγμα τοῦ Ἐξιλασμοῦ, τῆς Ἐνσαρκώσεως καὶ ἄλλα—ὀφείλει νὰ κατέχῃ ὁ Χριστιανὸς ὡς βάσιν τῆς πίστεώς του καὶ ὡς λόγον τῆς ζωῆς του. Διότι ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει τὰς βασικάς του ἀρχάς, ὅπως καὶ πᾶσα ἐπιστήμη. Ἔχει τὰς πηγὰς αὐτοῦ, τὰς μεγάλας του αὐθεντίας, τῶν ὁποίων τὸ κῦρος οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ. Ἔχει τὰς μεθόδους τῆς ἐρεύνης καὶ ἀποδείξεως, ἐπίσης ἐπιστημονικὰς ὅσον εἶναι ἐκεῖναι πάσης θετικῆς ἐπιστήμης. Τὴν

θεολογίαν πρέπει νὰ μελετᾷ τις ὄχι εἰς τὰ λαϊκὰ φυλλάδια, ἀλλ' εἰς τὰς ***πηγάς,*** εἰς τοὺς μᾶλλον ἀξιοπίστους συγγραφεῖς, ὅπως πράττει ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἰατρικῆς ἢ πάσης ἄλλης ἐπιστήμης.

Ὁ μελετητὴς ἐνδέχεται νὰ ὑποστῇ ἀμφιβολίας. Ἡ ἀμφιβολία εἶναι ἀπόδειξις ἐνδιαφέροντος καὶ ζήλου. Εἶναι ἡ βάσις τῆς βεβαιότητος. Ἐκκαθαρίζει τὴν σκέψιν καὶ δι' αὐτῆς ἐνισχύεται ἡ πίστις· Ὁ ἀμφιβάλλων καὶ πειθόμενος φθάνει εἰς συμπέρασμα σταθερόν. Πίστις ἄνευ προηγηθείσης ἐρεύνης εἶναι ἁπλῆ εὐπιστία. Τὰς ἀμφιβολίας κανεὶς ἐν τῷ αἰῶνι μας δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ. Αἱ μεγάλαι ἀλήθειαι ἐπιδέχονται ἀμφιβολίας, καθὸ δυσνόητοι. Ὅταν δὲν ἐννοῇ ὁ ἄνθρωπος, τότε δυσπιστεῖ, ἡ δὲ ἀμφιβολία τὸν ἀναγκάζει νὰ ἐρευνήσῃ βαθύτερον καὶ ἡ σκέψις, καθαρότερον ἐνεργοῦσα, γεννᾷ τὴν πεποίθησιν.

Ὁ Χριστὸς πολλάκις ἔψεξε τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὸν δογματισμὸν τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων, οἵτινες ἐκαυχῶντο ὅτι τελείως ἐγνώριζον τὸν Νόμον. Ἠγάπα δὲ τοὺς ταπεινοὺς καὶ πτωχοὺς τὸ πνεῦμα, τοὺς εἰλικρινῶς ἔστω ἀμφιβάλλοντας. Δὲν ἔψεγε τὴν δυσπιστίαν των, δὲν τοὺς ἔκρινεν αὐστηρῶς, ὅπως σήμερον πράττουν πολλοὶ ἀπέναντι τῶν ἀμφιβολιῶν τῶν ἄλλων. Ἔλεγεν: «***Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια.*** Ἁπλώσατε τὴν χεῖρά σας καὶ συλλάβετέ με, καὶ θὰ πληροφορηθῆτε περὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῇ συνειδήσει σας καὶ περὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ ζωῇ σας». Τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει πολλοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ κηρυχθῶσιν ὀπαδοὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς; Πολλοὶ συναισθανόμενοι τὰς ἐλλείψεις των φοβοῦνται ὅτι θὰ παρεξηγηθῇ ἡ δήλωσίς των, ὅτι θὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔπαρσις, ὡς ἐπίδειξις, ὡς καύχησις ὅτι εἶναι καλλίτεροι τῶν ἄλλων. Παραδέχομαι ὅτι ὁ τοιοῦτος φόβος ἔχει βάσιν τινα δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ὀρθὴν ἀντίληψιν τοῦ τί σημαίνει νὰ ἦναι τις Χριστιανός. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως, ὅταν τις ἀποστραφῇ τὸν πρότερόν του βίον διὰ νὰ βαδίσῃ τὴν κατὰ Χριστὸν ὁδόν, ὅταν δεχθῇ ὡς ἀτομικόν του Σωτῆρα τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, δὲν ἐπαίρεται, ἀλλ' αἰσθάνεται ἄπειρον εὐγνωμοσύνην καὶ ταπείνωσιν διὰ τὴν Θείαν χάριν, ἥτις τὸν ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ βορβόρου τῶν πειρασμῶν καὶ τὸν κρατεῖ ἀσφαλῆ.

Ἄλλη πηγὴ ἀπροθυμίας τῶν ἀνθρώπων ὅπως κηρυχθῶσιν ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁ ***φόβος τῆς ὀπισθοδρομήσεως.*** Ἀλλ' ἡ θεραπεία τοῦ φόβου τούτου συνίσταται εἰς τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν καὶ τὴν τολμηρὰν διακήρυξιν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ***ἡ ἐμμονὴ*** εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν. Ἂς γνωσθῇ ὅτι εἶσαι Χριστιανὸς καὶ ***ἔσο πράγματι τοιοῦτος!***

Ὁ Χριστιανισμός σας πρέπει νὰ ἦναι ***ἄριστος*** καθ' ὅλα. Ὁ Χριστὸς θέλει ἰδικούς του τοὺς ἀρίστους, τοὺς διανοητικῶς, ἠθικῶς, κοινωνικῶς ἀρίστους. Τοιούτους δὲ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Χριστιανικὴ κοινότης τοῦ Πανεπιστημίου σας οὐκ ὀλίγους ἄνδρας, διαπρέψαντας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἀριστεῖς ὅλων τῶν σχολῶν καὶ τιμηθέντας ἐν τοῖς ἀκαδημαϊκοῖς κύκλοις καὶ τῇ κοινωνίᾳ.

Σᾶς ἀναφέρω αὐτὰ συγκεκριμένως, διότι πολλοὶ ἀναβάλλουν τὴν ἀπόφασίν των ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς, ἀναμένοντες σημαίνουσάν τινα ἐποχήν, ἐξαιρετικόν τι φαινόμενον εἰς τὸν ροῦν τοῦ βίου, ὅπως εἰσέλθουν εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ὁδόν. Τοῦτο εἶναι λάθος. Ὅπως ἐν τῇ φύσει αἱ ἐνέργειαι τῆς ζωῆς διεξάγονται

ἀθορύβως, ἠρέμα, σιωπηρῶς, διολισθαίνουσαι ἀπαρατήρητοι, χωρὶς σπασμωδικὰς ἐκδηλώσεις, ὁμοίως καὶ ἡ πνευματικὴ ζωή, ἡ κατὰ Χριστὸν ζωή, ἄρχεται καὶ προάγεται κατὰ τρόπον φυσικὸν — καὶ ἠμπορῶ νὰ εἴπω ὅτι δὲν γνωρίζω τίποτε φυσικώτερον ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. «Διότι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔρχεται· ἄνευ παρατηρήσεως».

***

Σᾶς ἐξέθεσα τὴν ἀρνητικὴν ὄψιν τοῦ θέματός μας. Ἡ θετικὴ συνοψίζεται εἰς τοῦτο: ***Συντελέσατε καὶ σεῖς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κόσμου.*** Περὶ τούτου ὁ Χριστὸς ἐξεφράσθη κατὰ τὸν σαφέστερον τρόπον. Ἐρευνήσατε ὁλόκληρον τὴν Καινὴν Διαθήκην, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι τὰς μᾶλλον βαρυσημάντους Του ἀληθείας ὁ Χριστὸς προοιμιάζει διὰ τῶν λέξεων «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν»· αὗται δὲ ἀποβλέπουν εἰς τὸν σκοπὸν Του ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως τοῦ κόσμου. Εἶναι δὲ ἐπιβλητικαὶ διὰ σᾶς. Εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος ὁ Χριστὸς ἐκθέτει μὲ ὀλίγας λέξεις τὴν ἐξέλιξιν ταύτην, λέγων: «Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμοία πρὸς σποράν»... κτλ. Ὁ σπόρος βλαστάνει καὶ αὐξάνεται, χωρὶς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ σπορέως, διότι ἡ γῆ αὐτομάτως καρποφορεῖ, ***πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν,*** εἶτα ***πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχει.*** Τί ἄλλο θέλετε; Δὲν εἶναι τοῦτο ἡ ἀκριβὴς διατύπωσις τῆς ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ ἐνεργείας; Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις θὰ ἀσπαθῇ τὴν κατὰ Χριστὸν ζωήν, εὑρίσκει ἐκεῖ σταθερότητα καὶ ἀσφάλειαν καὶ δύναμιν, ἣν διέπει παγκόσμιος Νόμος καὶ ἥτις θέλει τὸν καταστήσει τέλειον ἄνθρωπον.

Ἐξ ὅλων τῶν συμβόλων, τὰ ὁποῖα ὁ Χριστὸς ἐχρησιμοποίησε πρὸς διασάφισιν τῆς διδασκαλίας Του, ἂς ἐκλέξωμεν τρία: τὸ ***ἅλας,*** τὴν ***ζύμην*** καὶ τὸ ***φῶς.***

Εἰς τί χρησιμεύει τὸ ἅλας; Ἐμποδίζει τὴν σῆψιν. Τί ἐμποδίζει τὴν ἠθικὴν ἀποσύνθεσιν; Ὁ Χριστὸς ἐμποδίζει τὴν κοινωνικὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου. Διὰ τῶν ὀπαδῶν Του παρεμποδίζει τὴν ἠθικὴν ἀποσύνθεσιν αὐτῆς τῆς πρωτευούσης μας. Ἄνευ τοῦ Χριστοῦ ὁ κόσμος ὁλόκληρος θὰ εὑρίσκετο ἤδη ἐν ἀποσυνθέσει, διότι δὲν ὑπάρχει τι ἐν τῇ φύσει, τὸ ὁποῖον νὰ δύναται νὰ συγκρατηθῇ, χωρὶς τὸ ἅλας τῆς ἀληθείας, τῆς τιμῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Πῶς ἐνεργεῖ ἡ ***ζύμη;*** Ἀναβιβάζει τὸ φύραμα. Εἶναι στοιχεῖον μὲ τάσιν ἀνυψωτικὴν καὶ διευρυντικήν. Διατί ἡ ἐκπαίδευσις ἐπακολουθεῖ εἰς πᾶν μέρος τοῦ κόσμου, ὅπου εἰσήχθη ὁ Χριστιανισμός; Διότι ἡ ἀνυψωτικὴ καὶ διευρυντικὴ δύναμις τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Χριστός.

Καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ ***φῶς τοῦ κόσμου***· τὸ φῶς τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ φῶς τὸ διανοητικόν. Τὰ πλεῖστα τῶν μεγάλων προβλημάτων μένουν ἄλυτα, διότι δὲν διεφωτίσθησαν ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Μένουν ἄνευ Χριστοῦ καὶ ἐπομένως ἄνευ φωτός. Αὐξήσατε τὰς γνώσεις σας καὶ θὰ αὐξήσητε τὴν ἀδημονίαν σας. Ἡ γνῶσις θὰ σᾶς γίνῃ βάρος, φορτίον δυσβάστακτον, προξενοῦν ἀθυμίαν, κόπωσιν, ἄνευ τέλους καὶ σκοποῦ. Ἐὰν ὅμως ὑπακούσητε εἰς τὸ κέλευσμα τοῦ Χριστοῦ: ***«Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ καὶ θέλετε εὕρει ἀνάπαυσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»,*** ἡ αὔξησις τῆς γνώσεως δὲν θὰ φέρῃ πλέον ἀδημονίαν, δὲν θὰ ἦναι ἄσκοπος, ἀλλὰ θὰ συμβαδίζῃ μὲ τὴν ἀποκαλυπτομένην ἐν τῷ Χριστῷ νέαν τροπήν.

Τὸ σύνθημα τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς εἶναι: ***Συνεργάζεσθε μὲ τὸν Χριστόν.*** Ὑπάρχει ὑψηλότερον προνόμιον τοῦ νὰ ἀκολουθῇ τις ἐπὶ τὰ ἴχνη Του, εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τοῦ κόσμου; Ὑψηλότερον ἰδανικὸν δὲν ὑπάρχει τοῦ νὰ ζῇ κανεὶς βοηθῶν τοὺς ὁμοίους του. Καὶ τοῦτο θὰ γίνῃ δι' ἑνὸς καὶ μόνου τρόπου —διὰ τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς. Ὁ Θεὸς σᾶς θέλει, σᾶς καλεῖ. Γίνεσθε συνεργάται Αὐτοῦ εἰς τὸ μέγα ἔργον.

Ἴσως τινὲς ἀπὸ σᾶς, ἐρχόμενοι ἐδῶ ἀπόψε, διήλθατε πρὸ ἑνὸς πλανοδίου κήρυκος, ὅστις μὲ ἀτέχνους καὶ χωλαινούσας φράσεις ἐκήρυττε τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἠκούσατε τὴν πενιχράν του παράστασιν καὶ πιθανὸν ἐμειδιάσατε. Διατί; Διότι διὰ σᾶς ἡ γνῶσις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀπείρως εὐρυτέρα, ὡραιοτέρα, μᾶλλον ἐπαγωγός. Ἀλλὰ μὴ περιφρονήσητε τοὺς ἀμαθεῖς ἐκείνους κήρυκας, οἵτινες μὲ τὸ κήρυγμα τοῦτο σπείρουν τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πραγματικοὶ εὐαγγελισταὶ τοῦ κόσμου. Ρίψατε τὸν κλῆρόν σας μετ' αὐτῶν. Ἐξέλθετε καὶ σεῖς εἰς τὰς ρύμας καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ κηρύξατε διαπρυσίως τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἥτις οὐδέποτε παλαιοῦται οὐδὲ ἐκλείπει.

Τὸ πρῶτον βῆμα εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ὁδὸν εἶναι τοῦτο—***νὰ παραστήσητε ἑαυτοὺς κήρυκας*** τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν κόσμον. Εἷς ἕκαστος ἀπὸ σᾶς τοὺς παρόντας, ὅστις φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλει νὰ δημιουργήσῃ πέριξ αὐτοῦ ***περιβάλλον Χριστιανοπρεπές,*** οὕτως ὥστε οἱ βλέποντες αὐτὸν νὰ βλέπουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ θελήσουν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Χριστόν, πᾶν δὲ ὅ,τι ἔχουν νὰ τὸ μεταχειρίζωνται ὑπὲρ Αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Του.

Ὅσοι δὲ ἀπὸ σᾶς θὰ ἐξέλθετε εἰς τὴν κοινωνίαν ὡς ἰατροί, δημιουργήσατε πέριξ σας ἐν τῇ κοινωνίᾳ ***περιβάλλον Χριστοῦ.*** Σεῖς αὐτοί, διὰ τῆς ζωῆς σας, ὑπενθυμίζετε τὸν Χριστόν, γίνεσθε ἀντιπρόσωποι Αὐτοῦ εἰς τὴν γειτονιάν, εἰς τὸ τμῆμα τῆς πόλεώς σας. Πράττετε ὅ,τι θὰ ἔπραττεν Ἐκεῖνος, ὁμιλεῖτε ὅπως θὰ ὡμίλει Ἐκεῖνος, ζῆτε ὅπως θὰ ἔζῃ Ἐκεῖνος, ἐὰν ἦτο Ἐκεῖνος ὁ ἰατρὸς τῆς συνοικίας. Ζῆτε συμφώνως πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαριστάνετε τὴν ζωὴν Αὐτοῦ.

Πρὸς ἐκείνους ἐξ ὑμῶν, οἵτινες κατὰ τὸ διάστημα τῶν τελευταίων τούτων ἑβδομάδων ἔμαθον τὰ στοιχεῖα τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς, ἐκφράζω τὰ εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια. Ἔχω πεποίθησιν ὅτι θὰ προοδεύσουν. Καὶ λέγω εἰς αὐτούς. Ἀποφασίζετε καὶ μένετε σταθεροὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις σας ὑπὲρ Αὐτοῦ. Εἶμαι πεπεισμένος καὶ ἡ πεποίθησίς μου αὐξάνεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλει ὁ κόσμος καὶ τοῦ ὁποίου ἔχει ἀνάγκην, εἶναι ὄχι περισσοτέρων ἀνδρῶν τοῦ κοινοῦ τύπου τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' ἀνδρῶν καλλιτέρων, ἀνωτέρου τύπου—ἀνδρῶν ἀφιερωμένων εἰς τὸν Χριστόν, ὁλοσχερῶς κεκηρυγμένων ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ — ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι δὲν φιλοδοξοῦν νὰ πλουτήσουν ἢ νὰ ἀποκτήσουν φήμην, ἀλλὰ νὰ διδαχθοῦν ὑπ' Αὐτοῦ καὶ νὰ ζητοῦν πρωτίστως τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην Αὐτοῦ.

Ἐρρῖκος Δρώμμονδ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀποτείνεται ***πρὸς τὸ ἄτομον*** πρωτίστως, ὄχι ὅμως καὶ ἀποκλειστικῶς. Ἡ σφαῖρα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἐκτείνεται πέραν τοῦ ἀτόμου, ἀλλ᾽ ἵνα τὸ δίδαγμα τοῦ Εὐαγγελίου τελεσφορήσῃ, ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ τῶν πολλαπλῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ ὁμοίου του, εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ πρῶτον ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὑπὸ τοῦ ἀτόμου.

Τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἠκούσθη ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Σωτῆρος — ***«Μετανοεῖτε καὶ πιστεύσατε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»***. Τοῦτο ἀπετέλεσε τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ σύνθημα τῆς Ἐκκλησίας καὶ σήμερον. Καλούμεθα νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀληθῆ ἀποκάλυψιν τοῦ Θείου θελήματος, νὰ πιστεύσωμεν καὶ νὰ ὑπακούσωμεν εἰς αὐτό. Τοῦτο εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς μαθητάς Του μὲ τὴν διαταγὴν νὰ τὸ μεταδώσωσιν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Τοῦτο καὶ τὸ κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων, τὸ ὑπερισχύσαν κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας καὶ στῆσαν τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἐπέζησε τῶν διωγμῶν καὶ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἀπίστων, τῶν φιλοσοφικῶν νοθειῶν καὶ τῶν αἱρέσεων. Ἡ εἰς αὐτὸ ἐμμονὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων μαρτυρεῖ τὴν γνησιότητα αὐτοῦ καὶ ἐκμηδενίζει τὴν περὶ γνησιότητος τῶν ἱερῶν κειμένων συζήτησιν τῶν κριτικῶν. Ἐν τῇ πίστει ταύτῃ ἔζησε καὶ ἐμαρτύρησεν ἡ Ἐκκλησία τῶν μεταποστολικῶν χρόνων, ἥτις εὑρισκομένη ἐγγὺς τῆς πηγῆς ἠδυνήθη νὰ ἀπορρίψῃ τὴν σκωρίαν τῆς νοθείας καὶ τῆς αἱρέσεως καὶ παρέδωκεν ἀποκρυσταλλωμένην, ἀμιγῆ καὶ ἀνόθευτον τὴν Χριστιανικὴν πίστιν εἰς τὰς μετέπειτα γενεάς, ὅπως στερεῶς ἐχόμεναι αὐτῆς, ***αὐξάνωσιν ἐν τῇ πίστει, ὄχι ἀπομακρυνόμεναι ταύτης.*** Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον Αὐτοῦ μένει ὁ αὐτός, χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τὸ Εὐαγγέλιον ἀποβλέπει εἰς ὅλας τὰς σχέσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Τὰ προβλήματα, τὰ ἀπασχολοῦντα τὴν Ἐκκλησίαν σήμερον, εἶναι κατ᾽ οὐσίαν τὰ ἀπασχολήσαντα τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρώτων αἰώνων, ὡς δύναται πᾶς τις νὰ βεβαιωθῇ, ἀναδιφῶν τὰ συγγράμματα τῶν ἀπολογητῶν καὶ τὴν ἄλλην φιλολογίαν τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ δὲ λύσις τῶν προβλημάτων ἐκείνων εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ τῷ Εὐαγγελίῳ.

Ἐπιβάλλονται εἰς τὸν Χριστιανὸν εὐθῦναι. Μετὰ τούτων εἶναι ἡ τῆς ***περιουσίας.*** Τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς πρὸς τοῦτο, τηρεῖ μέσην ὁδὸν μεταξὺ τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τῆς κεφαλαιοκρατίας—ἤτοι, μεταξὺ δεσποτισμοῦ καὶ ἐλευθερίας. Ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα τοῦ ἀτόμου νὰ ἦναι κάτοχον περιουσίας καὶ νὰ κατέχῃ ταύτην ἐν ἀσφαλείᾳ, διότι ἄνευ τοιαύτης ἀσφαλείας δὲν δύναται νὰ προαχθῇ τὸ ἄτομον ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ. Ἀλλὰ διδάσκει ὅτι ὁ κατέχων περιουσίαν δὲν εἶναι ἀπόλυτος κύριος ταύτης, ἀλλὰ ***διαχειριστής,*** εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ χρῆσις αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ καὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Αἱ ἀκρότητες τοῦ κομμουνισμοῦ ἐκμη-

δενίζονται πρὸ τῆς Χριστιανικῆς ταύτης ἰδεολογίας. Τὸ δίδαγμα τοῦ Εὐαγγελίου περιφρουρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς περιουσίας, ἀλλὰ καὶ περιορίζει τοῦτο, ὅπως δὲν κατώρθωσαν νὰ τὸ περιορίσωσιν οἱ φραγμοί, τοὺς ὁποίους ἔστησεν ἡ ἀνθρωπίνη σοφία καὶ τοὺς ὁποίους κατορθώνει νὰ ὑπερνικᾷ ἡ ἀνθρωπίνη ἀπληστία. Ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εὑρίσκεται πολὺ μακρὰν τῆς Χριστιανικῆς ταύτης ἰδεολογίας, μαρτυρεῖ ἡ θλιβερὰ ἱστορία τῆς ἀχαλινώτου ἀναπτύξεως τῆς κεφαλαιοκρατίας ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου τὸ οἰκτρὸν πείραμα τῆς ἀκτημοσύνης ἐν Ρωσσίᾳ, ὅπου δεσμεύεται καὶ αὐτὴ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν ζωτικῶν προβλημάτων τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως.

Τὸ Εὐαγγέλιον λύει καὶ τὰ φυλετικὰ καὶ ἄλλα διεθνῆ προβλήματα, τὰ ὁποῖα βαθύτερον σήμερον ἢ ποτε ἄλλοτε χωρίζουν τὰ ἔθνη, γεννοῦν τὰς διεθνεῖς διενέξεις, ἐπιβάλλουν τοὺς ἐξοπλισμούς, μὲ τὴν τεραστίαν των οἰκονομικὴν σπατάλην καὶ τὴν δυσβάστακτον ὡς ἐκ τούτου φορολογίαν καὶ στενότητα τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς.

Τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι πρὸ παντὸς ***εὐαγγέλιον εἰρήνης.*** Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐφαρμοσθῇ τοῦτο σήμερον; Μακρὸν καὶ ἐπίμοχθον καὶ ἀτελεσφόρητον μέχρι σήμερον ὑπῆρξε τὸ ἔργον τῆς προσπαθείας ὑπὲρ παγκοσμίου ἀφοπλισμοῦ. Τὰ κράτη περιεπλάκησαν εἰς λαβύρινθον οἰκονομικόν, ὅστις περιορίζει καὶ ματαιώνει πᾶσαν ἐπὶ μέρους προσπάθειαν ἀπελευθερώσεως. Τὸ πνεῦμα τῶν συνδιασκέψεων συσκοτίζει ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία, ἡ σύγκρουσις τῶν συμφερόντων. Τὸν Γόρδιον δεσμὸν τοῦ Ἀφοπλισμοῦ μόνον ἡ κοπτερὰ μάχαιρα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἱκανὴ νὰ κόψῃ, καθιστῶσα ἀπραγματοποιήτους πλέον τοὺς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν πολέμους. Ποῖον θὰ ἦναι τὸ κρᾶτος, ὅπερ θὰ τολμήσῃ νὰ λάβῃ τὴν μάχαιραν ταύτην καὶ νὰ καταργήσῃ ἀνεπιφυλάκτως τοὺς ἐξοπλισμοὺς τῆς ἰδίας του χώρας; Εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο θὰ ἀνήκῃ τὸ μέλλον.

Τὰ ζωτικὰ καὶ ἐπείγοντα οἰκονομικὰ καὶ δημοσιονομικὰ προβλήματα τῆς ἡμέρας, ἂν καὶ ὅλως ὑλικῆς φύσεως καὶ ὑλικὸν ἔχοντα ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἔχουν ὅμως συντελεστὴν ἠθικὸν — ***τὰς πεποιθήσεις τῶν ἀτόμων.*** Ἐπὶ τὰς πεποιθήσεις δὲ ἐπιδρῶν τὸ Εὐαγγέλιον, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν εἰρηνικὴν καὶ ὁριστικὴν αὐτῶν λύσιν. Ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιδρᾷ ἐπὶ σχέσεις καὶ εὐθύνας τῶν ἀνθρωπίνων ὁμάδων ***διὰ μέσου τῶν ἀτόμων,*** διαμορφῶνον εἰς τὸ ἄτομον ***πεποιθήσεις,*** αἵτινες ἐνέχουν δύναμιν ὑπεράνθρωπον, δημιουργικήν, ἐπειδὴ εἶναι προελεύσεως θείας.

Τὸ Εὐαγγελικὸν δόγμα τῆς Χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης, ὅταν τὸ ἐγκολπωθῇ ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰλικρινῶς τὸ πραγματοποιήσῃ, λύει τὰ δι᾽ ἀνθρωπίνων θεσμῶν καὶ διατάξεων ἄλυτα καὶ ἀνεπίδεκτα λύσεως προβλήματα. Διότι οἱ ἀνθρώπινοι θεσμοὶ δὲν λαμβάνουν ὑπ᾽ ὄψιν τὸν ***ἀνθρώπινον συντελεστήν,*** ὅστις πιεζόμενος καὶ καταναγκαζόμενος, ὅταν ἀκόμη ἐνδίδῃ, τὸ πράττει μετ᾽ ἐπιφυλάξεως. Ἡ Χριστιανικὴ ὅμως ἀλληλεγγύη, ἡ βασιζομένη ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κελεύσματος: ***«ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε καὶ οὕτως ἐκπληροῦτε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ»,*** ἐνεργεῖται διὰ τῆς ***ἀγάπης,*** πρὸ τῆς ὁποίας ἡ ἰδιοτέλεια ἐξαφανίζεται. Ἐν μέσῳ τοῦ σάλου τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς κρίσεως, τῆς στενότητος τοῦ βίου,

τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς ἐνδεχομένης ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου τοῦ πολέμου, ἡ ἀνθρωπότης ἀπώλεσε πᾶν ἰδεῶδες, πάντα ἐνθουσιασμόν. Μόνον ὁ Χριστιανὸς δύναται νὰ τρέφῃ ἐλπίδα καὶ νὰ ἀντιμετωπίζῃ ἐν ἠρεμίᾳ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις τῆς ζωῆς, διότι πιστεύει, ἢ μᾶλλον ***γνωρίζει***, ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ διευθύνει τὰ συμβάντα, τῶν ὁποίων ἡ ἀπωτέρα ἔκβασις διαφεύγει τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν.

Μόνον ὁ Χριστιανὸς δύναται νὰ αἰσθάνεται ἑαυτὸν καὶ τὸ μέλλον του ἀσφαλῆ ἐν μέσῳ τῆς ἀνεμοζάλης καὶ νὰ ἦναι πεπεισμένος ὅτι ὁ Θεός, ἀνεπηρέαστος ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων σφαλμάτων καὶ ἀνώτερος τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν, δύναται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἀνθρωπίνων ἐλπίδων νὰ ἀνεγείρῃ κοινωνίαν νέαν, ἀσφαλῆ, εὐέλπιδα καὶ πρὸς ἰδεῶδες τέλειον σταθερῶς βαδίζουσαν.

Αἱ πεποιθήσεις αὗται, αἵτινες ἐκδηλοῦνται εἰς τὸν βίον τοῦ Χριστιανοῦ, διαπλάττουν καὶ ***χαρακτῆρας Χριστιανοπρεπεῖς***. Διότι καὶ τὸ ἄτομον καὶ τὰ ἔθιμη χαρακτηρίζονται ἐξ ἐκείνων τῶν ἀρχῶν, αἵτινες διευθύνουν τὰς πράξεις καὶ τὴν ὅλην πορείαν των. Τοῦτο βεβαιοῖ εἰς κάθε σελίδα ἡ παγκόσμιος ἱστορία. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ ποιότης καὶ ἡ ἔντασις τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἑκάστου Χριστιανοῦ ἀτομικῶς καὶ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας ὡς συνόλου. Ὅπου αἱ πεποιθήσεις τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἀσταθεῖς, ἐκεῖ ἐμφανίζεται καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἄτονος καὶ ἀδρανής. Ὁ Χριστιανισμὸς τῶν πρώτων αἰώνων—τῶν αἰώνων τῶν διωγμῶν—ἦτο ζῶσα δύναμις, ζωὴ κατὰ Χριστὸν καὶ ἐν Χριστῷ. Ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων ἀνεβλάστησε δένδρον θαλερόν, ὅπερ ἦτο ἡ Ἐκκλησία. Ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν ἐκείνων ἐστηρίζετο ἐπὶ ἀκλονήτων πεποιθήσεων, αἵτινες εἶχον τὰς ρίζας αὐτῶν εἰς τὴν ἀτομικὴν πεῖραν τῆς ψυχῆς.

Ἡ τοιαύτη πεῖρα, ἀντὶ νὰ φυσιοῖ, κρατεῖ τὸ πνεῦμα ἐν ταπεινόφρονι ἀναγνωρίσει τῆς θαυμασίας ἀγάπης, ἥτις συνδέει τὸν πεπερασμένον ἄνθρωπον πρὸς τὴν ἄπειρον Παντοδυναμίαν καὶ περιβάλλει τὰς ἀσθενεῖς τοῦ ἀνθρώπου προσπαθείας μὲ ὑπερκόσμιον δύναμιν. Ἡ συναίσθησις τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξαρτήσεως δὲν καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀδρανῆ, ἀλλὰ τὸν οἰστρηλατεῖ πρὸς νέας προσπαθείας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπικαλεῖται καὶ προσδοκᾷ βεβαίαν τὴν θείαν εὐλογίαν. Ὁ Χριστιανισμὸς τῶν πρώτων αἰώνων ὑπῆρξε στοιχεῖον ἰσχυρὸν — δύναμις δρῶσα καὶ ἀκατάβλητος. Ἐὰν σήμερον ἡτόνησε, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔχει ὡς βάσιν τὰς πεποιθήσεις του, ἡ δὲ ἔλλειψις αὕτη συνεπάγεται καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ὁμαδικῶν αὐτοῦ προσπαθειῶν.

Ἡ πρώτη λοιπὸν καὶ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι πᾶσα προσπάθεια ἄνευ βάσεως στερεᾶς εἶναι ματαιοπονία. Ἡ δὲ βάσις τῆς Χριστιανικῆς προσπαθείας εἶναι ἡ πίστις εἰς τὰς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ πεποίθησις ἐπὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἑτοιμότητα Αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ ἐνισχύῃ πᾶσαν εἰλικρινῆ προσπάθειαν τῶν τέκνων Του, ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

[συνέχεια]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Ὁ Παῦλος καὶ πάλιν ἐν Κορίνθῳ.

Ἐπὶ τέλους ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐπανέβλεπε τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κορινθίων, ἣν μετὰ τόσων μόχθων καὶ δακρύων εἶχεν ἱδρύσει καὶ γαλουχήσει εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν καὶ ἥτις τόσον οἰκτρῶς εἶχεν ἐξολισθήσει εἰς τὸ σχίσμα καὶ τὴν ἀκολασίαν. Ἦτο πλέον καιρὸς νὰ ἐκκαθαρίσῃ αὐτοπροσώπως τὴν ἀξιοθρήνητον ταύτην κατάστασιν, ἀσκῶν ὁλόκληρον τὴν ἀποστολικήν του ἐξουσίαν (1).

Εὐτυχῶς εἶχεν ἀπομείνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κορινθίων πυρήν τις ὑγιὴς καὶ ἀδιάφθορος. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν παρεκτραπέντων μελῶν πολλὰ εἶχον (ὡς εἴδομεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον) δηλώσει μετάνοιαν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὰς παραγγελίας τοῦ Παύλου. Παρέμενεν ὅμως ἀκόμη μία ἀνυπότακτος μειοψηφία, ἡ ὁποῖα ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μερίδων. Ἡ μία μερὶς ἐδικαιολόγει τὴν ἔκλυτον αὐτῆς ζωὴν διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι τῶν ἠθικῶν περιορισμῶν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου. Ἡ ἑτέρα (μικροτέρα μὲν ἀλλ' ἐπιθετικωτέρα) μερίς, κατηχηθεῖσα ὑπὸ Ἰουδαϊζόντων ἀπεσταλμένων ἐκ Παλαιστίνης, κατεπολέμει τὸν Παῦλον προσωπικῶς ὡς ἀποστάτην ἀπὸ τοῦ Θείου Νόμου (τοῦ Μωϋσέως) καὶ ὡς μὴ γνήσιον Ἀπόστολον, καθ' ὃ μὴ διατελέσαντα ἐκ τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Κυρίου. Αἱ δύο αὗται μερίδες, ἂν καὶ ἐπρέσβευον ἀρχὰς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους, συνέπραττον εἰς τὴν κατὰ τοῦ Παύλου ἀντίδρασιν. Χάριν δὲ τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς καθαρότητος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κορινθίων, ὁ Παῦλος κατεῖδεν ὅτι τὰ ἀντιδραστικὰ ταῦτα στοιχεῖα ἔπρεπεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκβληθῶσι τῆς ἐκκλησίας.

Διὰ τοῦτο ἐν πρώτοις, διεπίστωσε τὴν ἀποστολικήν του ἰδιότητα καὶ ἐξουσίαν καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν τῶν ἰδίων Κορινθίων εἰς τὸ ὅτι ἔδειξεν ἐνώπιόν των «τὰ σημεῖα τοῦ ἀποστόλου» διὰ θαυμάτων καὶ τεραστίων καὶ δυνάμεων, κατ' οὐδὲν κατώτερος γενόμενος τῶν πρωτίστων ἀποστόλων (2). Ἐπιβληθεὶς δὲ οὕτως εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν πιστῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν αὐτόπται μάρτυρες τῆς Θείας δυνάμεως, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Παῦλος εἶχεν ἱδρύσει τὴν ἐκκλησίαν των, ὁ

---

(1) Τοῦτο ἄλλως τε καὶ εἶχε προαγγείλει ὅτι θὰ ἔπραττε: «Προεῖπον καὶ προλέγω, ὡς παρὼν δευτέραν φορὰν καὶ τώρα ἀπὼν γράφω πρὸς τοὺς προαμαρτήσαντας καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας, ὅτι ἐὰν ἔλθω πάλιν, δὲν θέλω φεισθῆ» (Β΄. Κορ. ιγ΄. 2).

(2) Β΄. Κορ. ιβ΄. 11, 12: «Οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι».

Ἀπόστολος προέβη εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν ἀτάκτως περιπατούντων καὶ μὴ θελόντων νὰ σωφρονισθῶσι. Ἡ δὲ τιμωρία αὕτη συνίστατο εἰς τὴν ἀποκοπὴν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν (1).

Ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν μᾶς παρέχει πληροφορίας περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκκαθαρίσεως ταύτης, ἣν ἐνήργησεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κορινθίων. Ἡ μόνη δὲ μεταγενεστέρα πληροφορία, ἣν ἔχομεν περὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης, προέρχεται ἐκ τῆς Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς τοῦ Κλήμεντος (2). Ὁ Κλήμης οὗτος ὑποτίθεται (ἂν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι βέβαιον) ὅτι ἦτο ὁ συνεργάτης τοῦ Παύλου ἐν Ῥώμῃ (Φιλ. δ΄. 3), ὅστις ἀπέθανε περὶ τὸ ἔτος 100 μ. Χρ. Ἡ δὲ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ εἶναι ἀπάντησις πρὸς αἴτησιν τῶν Κορινθίων πρὸς τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίαν· Μεταξὺ τῶν Κορινθίων, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, εἶχεν ἐκσπάσει δεινόν τι σχίσμα· οἱ νεώτεροι ἤγειραν ἐκ φθόνου ἀνταρσίαν κατὰ τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας—τοῦ πρεσβυτερίου — καὶ τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Ἐθνικοὺς νὰ χλευάσωσι καὶ βλασφημήσωσι τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Καὶ οἱ Κορίνθιοι, ἀναστατωμένοι ἐκ τοῦ σχίσματος τούτου, ἔγραψαν ζητοῦντες συμβουλὰς παρὰ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀδελφῆς ἐκκλησίας. Ἡ δὲ ἐπιστολὴ τοῦ Κλήμεντος εἰς ἀπάντησιν ἐλέγχει τοὺς Κορινθίους ὡς λησμονήσαντας τὴν ἑαυτῶν προτέραν ἀγάπην καὶ ἀρετήν. Ἐὰν μάλιστα αἱ φράσεις τῶν δύο πρώτων κεφαλαίων δὲν ἦναι κεχρωματισμέναι κατά τι ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, ἡ ἐκκλησία τῶν Κορινθίων φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐκκαθάρισίν της εἶχε φημισθῇ ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐσωτερικήν της εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν καθαρότητα τῶν ἠθῶν αὐτῆς (3). Ὥστε ἡ ἐκκαθάρισις, ἣν ἔκαμεν ὁ Παῦλος, φαίνεται ὅτι ἔσωσε τότε τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κορινθίων, ἀποκαταστήσασα αὐτῆς τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν καθαρότητα τῶν ἠθῶν. Μόλις δὲ μετὰ πολλὰ ἔτη (4) ἀνεφύη πάλιν, ὡς εἴπομεν, τὸ κομματικὸν πνεῦμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ· περὶ ἐκλύσεως ὅμως τῶν ἠθῶν ἐν αὐτῇ οὐδεὶς πλέον γίνεται λόγος

Ἀλλ᾽ ἐνῷ ὁ μέγας Ἀπόστολος κατεγίνετο εἰς τὸ ἄχαρι ἔργον τῆς ἀποκα-

(1) Ἡ διαδικασία τῆς τοιαύτης ἀποκοπῆς εἶναι ἐκείνη, ἣν ὑπαινίσσεται ὁ Παῦλος ἀλλαχοῦ (Α΄. Κορ. ε΄. 4): «Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ, εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ

(2) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Κλήμεντος (ὅπως αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων), ἀλλ᾽ ἀρχίζει οὕτως: «Ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα Ῥώμην τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ Κόρινθον, κλητοῖς ἡγιασμένοις», κτλ. Ἐν τούτοις ἅπαντες οἱ ἀρχαιότεροι Πατέρες ἀποδίδουσιν αὐτὴν ὁμοφώνως εἰς τὸν Κλήμεντα.

(3) Κεφ. Ι. «Τὸ σεμνὸν καὶ περιβόητον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀξιαγάπητον ὄνομα ὑμῶν.... Τίς γὰρ παρεπιδημήσας πρὸς ὑμᾶς τὴν πανάρετον καὶ βεβαίαν ὑμῶν πίστιν οὐκ ἐδοκίμασεν; τήν τε σώφρονα καὶ ἐπιεικῆ ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν οὐκ ἐθαύμασεν; ... γυναιξί τε ἐν ἀμώμῳ καὶ σεμνῇ καὶ ἁγνῇ συνειδήσει πάντα ἐπιτελεῖν παραγγέλλετε....» Κεφ. ΙΙ. «Πάντες ἐταπεινοφρονεῖτε.... τοῖς ἐφοδίοις τοῦ Χριστοῦ ἀρκούμενοι καὶ προσέχοντες... Οὕτως εἰρήνη βαθεῖα... ἐδίδετο πᾶσι καὶ ἀκόρεστος πόθος εἰς ἀγαθοποιΐαν καὶ πλήρης Πνεύματος Ἁγίου ἔκχυσις ἐπὶ πάντας ἐγίνετο...» κτλ.

(4) Ἡ ἐκκαθάρισις αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 57 μ. Χρ. Ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Κλήμεντος ἐγράφη πάντως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου (ἔτος 67 ἢ 68), ἴσως περὶ τὸ ἔτος 85.

θάρσεως τῆς ἐκκλησίας τῶν Κορινθίων, ἔλαβε δυσαρέστους εἰδήσεις καὶ ἐξ ἑνὸς ἄλλου μεγάλου ἀγροῦ, ὅπου αὐτὸς μὲν εἶχε σπείρει τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου, οἱ ἐχθροί του ὅμως κατόπιν εἶχον σπείρει ζιζάνια. Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Γαλατίας, ἃς μὲ ἰδιαιτέραν στοργὴν εἶχε περιβάλει ὁ Παῦλος, ἠρίθμουν οὐκ ὀλίγα μέλη Ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς· οὗτοι δὲ ἔπεσον εὔπιστα θύματα τῶν πρακτόρων τοῦ Ἰουδαΐζοντος Χριστιανισμοῦ τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Χριστιανῶν, καὶ ἐζήτουν νὰ πείσωσι τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἀδελφοὺς ὅτι πρέπει νὰ περιτέμνωνται καὶ νὰ φυλάττωσι τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

Αἱ πληροφορίαι αὗται ἠνάγκασαν τὸν Παῦλον νὰ γράψῃ τότε τὴν ***Πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολήν*** του, εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς ἐλέγχει διὰ τὴν Ἰουδαΐζουσαν πλάνην, εἰς ἣν παρεσύρθησαν, καὶ τοὺς προτρέπει νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀνόθευτον Εὐαγγέλιον, ὅπερ αὐτὸς εἶχε κηρύξει εἰς αὐτούς, τῆς διὰ μόνου τοῦ Χριστοῦ σωτηρίας, «ὅστις ἔδωκεν ἑαυτὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἐκ τοῦ παρόντος πονηροῦ αἰῶνος».

Καὶ ἐν πρώτοις, ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἀποστολικήν του ἐξουσίαν καὶ ἐντολήν, ὅπως ἔπραξε καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους, διότι καὶ πρὸς τὰς ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας οἱ Ἰουδαΐζοντες ἐχθροὶ τοῦ Παύλου τὸν κατηγόρησαν ὡς αἱρεσιάρχην καὶ μὴ γνήσιον ἀπόστολον. Καὶ ἀφηγεῖται ὁ Παῦλος πῶς ἀπὸ διώκτου τῆς ἐκκλησίας τὸν ἐκάλεσεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς θαυματουργικῶς εἰς τὸ ἔργον τοῦ Εὐαγγελίου· πῶς ἐγνωρίσθη μὲ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, πῶς ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Ἰουδαΐζοντας, πῶς ἤλεγξε τὸν Πέτρον, καὶ πῶς ὅλοι οἱ ἀπόστολοι τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς ἀπόστολον πρὸς τὰ ἔθνη.

Κατόπιν ἐλέγχει τοὺς παρασυρθέντας εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν. «Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς σᾶς ἐβάσκανεν, ὥστε νὰ μὴ πείθησθε εἰς τὴν ἀλήθειαν σεῖς, ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ὁποίων ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διεγράφη ἐσταυρωμένος;... Ἐξ ἔργων νόμου ἐλάβετε τὸ Πνεῦμα ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;» Καὶ ἐξηγεῖ εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐξ ἔργων τοῦ Νόμου οὐδεὶς δύναται νὰ δικαιωθῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ πίστεως εἰς τὸν Χριστόν, ὅστις «ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ Νόμου». Διακηρύττει δὲ στεντορείως πρὸς αὐτούς: «Ἐὰν περιτέμνησθε, ὁ Χριστὸς εἰς οὐδὲν θὰ σᾶς ὠφελήσῃ». Καὶ ἀπευθύνει αὐτοῖς τὴν ἔκκλησιν: «Ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ λοιπόν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς, μένετε σταθεροὶ καὶ μὴ ὑποβληθῆτε πάλιν εἰς ζυγὸν δουλείας» — τὸν ζυγὸν τοῦ Μωσ. Νόμου, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄνθρωπος ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ, οὐδ' αὐτοὶ οἱ Ἰουδαΐζοντες ψευδάδελφοι. (Πράξ. ιε'. 10).

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπέστειλεν ὁ Ἀπόστολος πρὸς τὰς ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας διὰ πιστοῦ κομιστοῦ, πιθανῶς μέσῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας.

Συνέπεσεν ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ ἑτοιμάζηται πρὸς ἀναχώρησιν ἐκ Κορίνθου καὶ μία Χριστιανὴ δέσποινα, ὀνόματι Φοίβη, χήρα εὐκατάστατος, διάκονος τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην δι' ὑπόθεσίν της (1).

(1) Ρωμ. ις'. 1: «Συνιστῶ δὲ εἰς ὑμᾶς Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν δεχθῆτε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων καὶ παρασταθῆτε εἰς αὐτὴν εἰς ὅ,τι πρᾶγμα λάβῃ ἀνάγκην ὑμῶν· διότι καὶ αὐτὴ ἐστάθη προστάτις πολλῶν καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ».

Ὁ Παῦλος ἐπωφελήθη τῆς ἀναχωρήσεως τῆς ἀδελφῆς ταύτης, ἵνα γράψῃ καὶ ἀποστείλῃ διὰ χειρὸς αὐτῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἐσκόπευε νὰ ἐπισκεφθῇ μετ᾿ ὀλίγον, ὅτε θὰ μετέβαινεν εἰς νέαν ἱεραποστολικὴν περιοδείαν μέχρις Ἱσπανίας (1). Ἐπειδὴ δὲ εἰσέτι δὲν εἶχε γνωρισθῇ προσωπικῶς μὲ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην (2), ἠθέλησε δι᾿ ἐπιστολῆς νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν στοργὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἔτρεφε πρὸς τὴν μακρυνὴν ταύτην ἀδελφότητα τὴν ἱδρυμένην εἰς τὴν κοσμοκράτειραν πρωτεύουσαν. Καὶ οὕτω συνέγραψε τὴν ***Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν***, μίαν τῶν σπουδαιοτάτων ἀπὸ θεολογικῆς ἀπόψεως ἐπιστολῶν του.

Ἐν αὐτῇ ὁμιλεῖ λίαν εὐφήμως περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ῥωμαίων. «Ἡ πίστις σας», λέγει, «φημίζεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον» (α΄. 8). «Εἶσθε μεστοὶ ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἄλλους νὰ νουθετῆτε» (ιε΄. 14). Ἡ ὅλη ἐπιστολὴ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία μέρη: α΄) Κεφ. 1—8, ἔνθα ὁ Παῦλος ἐκθέτει τὸ δόγμα τῆς δικαιώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐξηγῶν ὅτι μήτε ὁ Ἰουδαῖος διὰ τῶν ἔργων τοῦ Νόμου δύναται νὰ δικαιωθῇ, μήτε ὁ Ἐθνικὸς διὰ τῶν ἔργων τῆς ἰδίας του συνειδήσεως, ἀλλ᾿ ἀμφότεροι δικαιοῦνται καὶ σώζονται μόνον διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Σωτῆρα. β΄) Κεφ. 9—11, πραγματευόμενα περὶ τῆς κλήσεως τῶν ἐθνῶν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τῆς ἀπορρίψεως καὶ μελλούσης ἐπιστροφῆς τῶν Ἑβραίων. γ΄) Κεφ. 12—16, περιέχοντα πρακτικὰς νουθεσίας καὶ παραινέσεις, καὶ χαιρετισμοὺς πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἀδελφούς.

Δὲν γνωρίζομεν οὔτε πῶς οὔτε πότε ἱδρύθη ἡ πρώτη ἐν Ῥώμῃ Χριστιανικὴ ἐκκλησία. Ἐὰν αὕτη εἶχεν ἱδρυθῇ ὑπό τινος τῶν Ἀποστόλων, βεβαίως τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἐξήρετο ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ ἢ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων Πατέρων (3).

---

(1) Πράξ. ιθ΄. 21: «Ἀφοῦ ὑπάγω ἐκεῖ (εἰς Ἱερουσαλὴμ) πρέπει νὰ ἴδω καὶ τὴν Ῥώμην». Ῥωμ. ιε΄. 24: «Ὅταν ὑπάγω εἰς τὴν Ἱσπανίαν, θέλω ἐλθεῖ πρὸς ὑμᾶς· διότι ἐλπίζω διαβαίνων νὰ σᾶς ἴδω καὶ νὰ προπεμφθῶ ὑφ᾿ ὑμῶν· τώρα δὲ ὑπάγω εἰς Ἱερουσαλήμ». Ῥωμ. ιε΄. 28: «Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκτελέσω τοῦτο... θέλω περάσει δι᾿ ὑμῶν εἰς τὴν Ἱσπανίαν».

(2) Ἂν καὶ ἐγνώριζε πολλοὺς ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀδελφῶν κατ᾿ ὄνομα καὶ ἴσως προσωπικῶς, ὡς βλέπομεν ἐκ τῶν χαιρετισμῶν, οὓς τοῖς ἀπευθύνει (εἰς τὸ 16ον κεφ. τῆς Ἐπιστολῆς). Τὸν Ἀκύλαν λ.χ. καὶ τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἐπαίνετον ἐγνώρισεν ἐν Κορίνθῳ. Τὸν Ἀνδρόνικον, τὴν Ἰουνίαν καὶ τὸν Ἡρωδίωνα ἀποκαλεῖ «συγγενεῖς» του. Τὸν Ἀμπλίαν, τὸν Στάχυν, τὴν Περσίδα ἀποκαλεῖ «ἀγαπητούς» του, ὥστε πιθανὸν νὰ τοὺς ἐγνώρισεν ἐν Κορίνθῳ ἢ ἀλλαχοῦ.

(3) Πρῶτος ὁ Εἰρηναῖος (τέλος τοῦ 2ου αἰῶνος) λέγει ὅτι ὁ Ματθαῖος συνέγραφε τὸ Εὐαγγέλιόν του, καθ᾿ ἣν ἐποχὴν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εὑρίσκοντο ἐν Ῥώμῃ, κηρύττοντες τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἱδρύοντες τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν. Καὶ ὁ σύγχρονος περίπου τοῦ Εἰρηναίου Διονύσιος, ἐπίσκοπος Κορίνθου, ἀναφέρει τὸν Πέτρον ὡς ἐπισκεφθέντα τὴν Ῥώμην. Ἀλλὰ τὸ ἐσφαλμένον τῆς πληροφορίας τοῦ Εἰρηναίου ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς, ὅπου ὁ Παῦλος δι᾿ ἑαυτὸν μὲν ὁμολογεῖ ὅτι εἰσέτι δὲν ἐπεσκέφθη τὴν Ῥώμην, ἐνῷ ἡ ἐκεῖ ἐκκλησία εἶχεν ἤδη φημισθῆ εἰς ὅλον τὸν κόσμον διὰ τὴν εὐσέβειάν της, τὸν δὲ Πέτρον ἀποκλείει διὰ τῆς τελείας σιωπῆς του, ἐνῷ ἐὰν ὁ Πέτρος ἦτο ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐκκλησίας ἢ ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ τὸν ἀναφέρῃ. Ἄδηλον ὅθεν διατί δοκιμώτατος ἱστορικὸς συγγραφεύς, οἷος ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος, (εἰς τὸ σύγγραμμά του Τὸ Πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, σελ. 10) ἀποφαίνεται ὅτι ἱδρυτὴς τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ὑπῆρξεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε συγκεκροτημένη ἐκκλησία

Ἡ μεταγενεστέρα ἐκκλ. παράδοσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἱδρυτὴς καὶ ἐπὶ 25-ετίαν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ρώμῃ ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, εἶναι καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἐσφαλμένη [1]. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ πρῶτος ἐν Ρώμῃ Χριστιανικὸς πυρὴν ἀπετελέσθη ἐξ ἐπηλύδων Ἐθνικῶν ἐλθόντων ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐξ Ἰουδαίων τῆς Διασπορᾶς, οἵτινες εἶχον πιστεύσει εἰς τὸν Χριστὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ [2]. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ φαίνεται ὅτι ἀπετελεῖτο ὑπὸ πιστῶν ἐξ ἐθνῶν, διότι ὁ Παῦλος, δικαιολογῶν τὴν ἐπιστολήν του, ἀναφέρει τὴν ἀποστολικήν του ἐντολὴν τοῦ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον πρὸς τὰ ἔθνη (α΄. 5, 13, ιε΄. 16). Μολονότι δὲ ἡ ἐκκλησία τῶν Ρωμαίων φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν σχετικῶς ἐλευθέρα τῆς λύμης τῶν Ἰουδαϊζόντων, δὲν ἔλειψαν ἐν τούτοις καὶ ἐκεῖ τινες, οἵτινες ἐμέμφοντο τὸν Παῦλον ὅτι διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος ἐκήρυττεν ὅτι ὅσον περισσότερον ἁμαρτάνει ὁ ἄνθρωπος, τόσον πληθύνεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ (γ΄. 8). Ὑπῆρχον ὡσαύτως Ἰουδαῖοι ἀδελφοὶ θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἀνωτέρους τῶν ἐξ ἐθνῶν ἀδελφῶν (γ΄. 9 καὶ 29, ιε΄. 7—11) ἀλλὰ καὶ Ἐθνικοὶ ἀδελφοὶ περιφρονοῦντες τὰς προλήψεις τῶν ἀσθενεστέρων κατὰ τὴν πίστιν Ἰουδαίων ἀδελφῶν (ιδ΄. 3). Ὁ σκοπὸς λοιπὸν τῆς ἐπιστολῆς ἦτο τοὺς μὲν Ἰουδαίους νὰ διαφωτίσῃ ὡς πρὸς τὴν πλήρη ἐν Χριστῷ ἀλήθειαν, τοὺς δὲ ἐξ ἐθνῶν νὰ κερδίσῃ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν ἀγάπην.

***

Ἡ τακτοποίησις τῶν τῆς ἐκκλησίας τῶν Κορινθίων καὶ ἡ συγγραφὴ τῶν δύο ὡς ἄνω μνημειωδῶν ἐπιστολῶν κατηνάλωσε χρονικὸν διάστημα τριῶν μηνῶν,

---

ἐν Ρώμῃ, καθ᾽ ἣν ἐποχὴν ἔγραψεν ὁ Παῦλος τὴν Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν του. Ἐὰν τὴν γνώμην του ταύτην στηρίζῃ εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται ὄχι πρὸς «τὴν ἐκκλησίαν τὴν οὖσαν ἐν Ρώμῃ», ἀλλ᾽ ἁπλῶς «πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ρώμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις», ἀρκεῖ νὰ ὑποδείξωμεν ὅτι καὶ ἡ Πρὸς Ἐφεσίους καὶ ἡ Πρὸς Κολοσσαεῖς ὁμοίως ἀπευθύνονται. Ὥστε ἐκ τούτου οὐδὲν ἐπιχείρημα δύναται νὰ ἐξαχθῇ.

(1) Ἡ παράδοσις ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Πέτρος ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Ρώμης ἀπὸ τοῦ ἔτους 40 μέχρι τοῦ ἔτους 67 μ. Χρ. Ἀλλ᾽ εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἦτο ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ ἔτος 57, ὅτε ἔγραψεν ὁ Παῦλος τὴν Πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν του, διότι ἄλλως ἦτο ἀδύνατον ὁ Παῦλος νὰ μὴ τὸν ἀναφέρῃ καὶ νὰ τῷ στείλῃ χαιρετισμόν. Δὲν ἦτο ἐκεῖ οὔτε κατὰ τὸ ἔτος 61, ὅτε ἀφίκετο ὁ Παῦλος, οὔτε κατὰ τὴν διετῆ πρώτην αὐτόθι διαμονὴν τοῦ Παύλου (61—63 μ. Χρ.), ὅτε οὗτος ἔγραψε τὰς Πρὸς Κολοσσαεῖς, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους καὶ Φιλήμονα ἐπιστολάς του, οὔτε κατὰ τὸ ἔτος 66 ἢ 67, ὅτε ὁ Παῦλος, πάλιν δέσμιος ἐν Ρώμῃ, ἔγραψε τὴν Πρὸς Τιμόθεον Β΄. ἐπιστολήν. Ἦτο δυνατὸν ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Παῦλος, οἵτινες τοσάκις ἀναφέρουσι τὸν Πέτρον ἀλλαχοῦ, νὰ ἀποσιωπήσωσιν ἐντελῶς τὴν ἐν Ρώμῃ παρουσίαν καὶ ἐπισκοπὴν αὐτοῦ; Ἄλλως τε καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, ἔχοντες γενικὴν ἀποστολὴν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου εἰς πάντα τὰ ἔθνη, δὲν ὑπῆρξαν (καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπάρξωσιν) ἐπίσκοποι μιᾶς ὡρισμένης τοπικῆς ἐκκλησίας. Ἐξ ἄλλου, ἔχομεν τὴν Α΄. Καθολικὴν Ἐπιστολὴν αὐτοῦ τοῦ Πέτρου, ἥτις ἐγράφη (μετὰ τὸ ἔτος 42) ἐκ ***Βαβυλῶνος*** (ε΄. 13). Οἱ Παπικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι «Βαβυλῶνα» ὁ Πέτρος μεταφορικῶς λέγει τὴν Ρώμην· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι εἰκασία ἁπλῆ καὶ ἀστήρικτος. Ἀκόμη καὶ περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ οὐδεμίαν θετικὴν ἱστορικὴν μαρτυρίαν ἔχομεν, ἀλλὰ μόνον παραδόσεις μεταγενεστέρων χρόνων.

(2) Οἱ Ἰουδαῖοι πιθανῶς κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀφοῦ, κατὰ τὸν Λουκᾶν, μεταξὺ τοῦ πλήθους ἦσαν καὶ «παρεπιδημοῦντες Ρωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι» (Πράξ. β΄. 10).

καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος, ἐπειγόμενος νὰ εὑρεθῇ εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ἡτοιμάσθη ἤδη πρὸς ἀναχώρησιν, συνοδευόμενος οὐ μόνον ὑπὸ τῶν πιστῶν του συντρόφων καὶ βοηθῶν Τιμοθέου καὶ Τίτου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν κομιστῶν τῶν ἐράνων τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφῶν.

Ἡ ἀναχώρησις ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ διὰ πλοίου ἀποπλέοντος ἐκ Κορίνθου εἰς Συρίαν καὶ πιθανῶς μεταφέροντος Ἰουδαίους προσκυνητὰς εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν, ὡς μᾶς λέγει ὁ Λουκᾶς, ἀνεκαλύφθη «ἐπιβουλὴ» κατὰ τοῦ Ἀποστόλου ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων. Δὲν γνωρίζομεν καμμίαν λεπτομέρειαν περὶ τῆς ἐπιβουλῆς ταύτης· κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα, οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Κορίνθου, μένεα πνέοντες ἀκόμη κατὰ τοῦ Παύλου καὶ μνησικακοῦντες διὰ τὸν ἐνώπιον τοῦ ἀνθυπάτου Γαλλίωνος ἐξευτελισμόν των, ἐσχεδίασαν νὰ τὸν δολοφονήσωσιν ἐντὸς τοῦ πλοίου κατὰ τὸν πλοῦν. Ὅθεν ὁ Ἀπόστολος καὶ οἱ μετ᾿ αὐτοῦ ἤλλαξαν δρομολόγιον καὶ ἐξεκίνησαν ἐπιστρέφοντες διὰ τῆς Μακεδονίας, ἤτοι, διὰ τῆς αὐτῆς περίπου ὁδοῦ, δι᾿ ἧς εἶχον κατέλθει εἰς Ἑλλάδα — διὰ Βεροίας, Θεσσαλονίκης, Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως. Εἰς Φιλίππους ἀνέμενεν ὁ Λουκᾶς, ἐκεῖ δὲ παρέμεινεν ὁ Παῦλος ὀλίγας ἡμέρας (ἴσως πρὸς ἀνάπαυσιν, ἴσως πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ ἐκκλησίας τῶν Φιλιππησίων), ἡ δὲ λοιπὴ συνοδία αὐτοῦ ἐπροχώρησε καὶ τὸν ἀνέμεινεν ἐν Τρῳάδι. Ὁ δὲ Παῦλος καὶ ὁ Λουκᾶς, ἐλθόντες καὶ αὐτοὶ εἰς Τρῳάδα, διέτριψαν ἐκεῖ ἑπτὰ ἡμέρας. Τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς των, ἡμέραν Κυριακήν, κατὰ τὴν συνήθη σύναξιν τῶν μαθητῶν πρὸς λατρείαν καὶ τέλεσιν τοῦ Δείπνου τοῦ Κυρίου, ὁ Παῦλος παρέτεινε τὴν διδασκαλίαν του μέχρι μεσονυκτίου, καὶ ἐδόθη εἰς αὐτὸν εὐκαιρία νὰ δείξῃ τὴν θαυματουργικὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἀναστήσας τὸν νεανίαν Εὔτυχον ἐκ νεκρῶν (Πράξ. κ΄. 3—12).

Ἐκ Τρῳάδος ἡ μικρὰ συνοδία ἀπέπλευσεν εἰς Ἄσσον, ὅπου ὁ Παῦλος μετέβη διὰ ξηρᾶς καὶ ἐπεβιβάσθη τοῦ πλοίου, ὅπερ ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν αὐτοῦ μέχρι Μιτυλήνης, Χίου, Σάμου καὶ Μιλήτου. Εἰς Ἔφεσον δὲν προσήγγισαν, διότι ὁ Παῦλος δὲν ἤθελε νὰ χρονοτριβήσῃ ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἔσπευδεν, ὡς εἴπομεν, νὰ εὑρεθῇ εἰς Ἱεροσόλυμα τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. κ΄. 13—16). Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ὁ Ἀπόστολος νὰ ἀντιπαρέλθῃ τὴν μεγάλην Μικρασιατικὴν πρωτεύουσαν, χωρὶς νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς ἐκκλησίας, ἣν διὰ τόσων κόπων καὶ ἀγώνων ὁ ἴδιος εἶχε φυτεύει ἐκεῖ. Διὰ τοῦτο τὸ πλοῖόν του ἐστάθμευσεν εἰς Μίλητον καὶ ἐκεῖθεν ἀπεστάλη ταχυδρόμος εἰς Ἔφεσον, ὅπως μετακαλέσῃ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας νὰ ἔλθωσι πρὸς συναντησίν του εἰς Μίλητον (1). Ὅτε δὲ ἦλθον συνεκέντρωσεν αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος (πιθανῶς παρὰ τὸν αἰγιαλὸν) καὶ ἀπέτεινε πρὸς αὐτοὺς συγκινητικοὺς λόγους ἀποχαιρετισμοῦ ἅμα καὶ νουθεσίας. Ὑπέμνησε τοὺς τριετεῖς ἀγῶνάς του ὅπως κηρύξῃ τὸν Χριστὸν ἐν Ἐφέσῳ, καὶ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς ἀντιδράσεις ἐκ μέρους τῶν ὑπεναντίων. Τοὺς προειδοποίησεν ὅτι

(1) Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Ἐφέσου εἰς Μίλητον διὰ ξηρᾶς εἶναι περίπου 85 χιλιομέτρων. Ἠδύνατο ὅμως νὰ συντομευθῇ σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ, ἐὰν ὁ ὁδοιπόρος κατήρχετο εἰς Πριήνην καὶ ἐκεῖθεν διὰ λέμβου διεπεραιοῦτο εἰς τὴν ἀπέναντι κειμένην Μίλητον.

δεσμὰ καὶ θλίψεις τὸν ἀνέμενον εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ τὸν ἐπανέβλεπον πλέον ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ. Καὶ τοὺς ἐξώρκισε νὰ ποιμάνουν τὴν ἐκκλησίαν των πιστῶς καὶ μετὰ στοργῆς, προφυλάσσοντες τὸ ποίμνιον ἀπὸ τοὺς βαρεῖς λύκους, τοὺς ψευδοδιδασκάλους, οἵτινες ἤθελον ἐπιπέσει κατ' αὐτοῦ. Ὡς ἦτο φυσικόν, οἱ λόγοι τοῦ Παύλου συνεκίνησαν τοὺς Ἐφεσίους πρεσβυτέρους βαθύτατα καὶ μετὰ κλαυθμοῦ πάντες ἐνηγκαλίσθησαν τὸν ἀγαπητὸν καὶ ἀφιλοκερδῆ διδάσκαλον καὶ πατέρα ἐν Χριστῷ καὶ κατεφίλησαν αὐτόν, «ὑπερλυπούμενοι μάλιστα διὰ τὸν λόγον τὸν ὁποῖον εἶπεν, ὅτι δὲν θέλουσιν ἰδεῖ πλέον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ προέπεμπον αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον» (Πράξ. κ'. 17—38).

Ἐκεῖθεν ἀποπλεύσασα ἡ ἀποστολικὴ συνοδία προσήγγισεν εἰς Κῶ, Ρόδον καὶ Πάταρα τῆς Λυκίας, ὅπου εὑροῦσα πλοῖον ἕτοιμον νὰ πλεύσῃ εἰς Φοινίκην, ἐπεβιβάσθη αὐτοῦ καὶ ἦλθεν εἰς Τύρον. Ἐκεῖ παρέμεινεν ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τῶν ἐντοπίων ἀδελφῶν, οἵτινες ἐζήτησαν νὰ ἀποτρέψουν τὸν Παῦλον ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνέλθῃ εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἐκ Τύρου ὁ Ἀπόστολος μετὰ τῶν συνοδῶν του πεζοπορῶν ἦλθεν εἰς Πτολεμαΐδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Καισάρειαν. Καὶ ἐδῶ ὡσαύτως ἐν τῇ οἰκίᾳ Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ προφήτης τις Ἄγαβος ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προεῖπεν εἰς τὸν Παῦλον ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Ἱερουσαλὴμ θὰ τὸν ἔδενον, πάντες δὲ οἱ παρόντες παρεκάλεσαν τὸν Ἀπόστολον νὰ μὴ ἀναβῇ εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἀλλ' ὁ Παῦλος ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν ἀπόφασίν του, δηλώσας ὅτι ὄχι μόνον νὰ δεθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἦτο ἕτοιμος ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ὅθεν πάντες ὑπετάχθησαν εἰς τὴν ἀπόφασίν του ταύτην, καὶ μετὰ βραχεῖαν ἀνάπαυσιν ἐξεκίνησεν ὁ Ἀπόστολος, συνοδευόμενος καὶ ὑπό τινων ἀδελφῶν ἐκ Καισαρείας, καὶ ἔφθασεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου μετὰ χαρᾶς ὑπεδέχθησαν αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ (Πράξ. κα'. 1—17). Καὶ οὕτως ἐτερματίσθη ἡ τρίτη τοῦ Παύλου ἱεραποστολικὴ περιοδεία, διαρκέσασα περὶ τὰ τέσσαρα ἔτη (1).

(1) Εἴδομεν ὅτι ὁ Παῦλος ἐπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ περιοδείας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 53 μ. Χρ. Μετὰ βραχεῖαν δὲ παραμονὴν εἰς Ἱεροσόλυμα, Καισάρειαν καὶ Ἀντιόχειαν ἐξῆλθεν εἰς τὴν τρίτην περιοδείαν. Εἰς τὸ ἀνὰ τὴν Φρυγίαν καὶ Γαλατίαν ταξείδιόν του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐδαπάνησεν ὀλιγώτερον τῶν 4—5 μηνῶν, ὥστε ἔφθασεν εἰς Ἔφεσον πιθανῶς κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 53. Ἐκεῖ παρέμεινε σχεδὸν τρία ἔτη, ἤτοι, μέχρι περίπου τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 56, μεθ' ὃ ἐξεκίνησε διὰ Τρῳάδα, Μακεδονίαν καὶ Ἰλλυρίαν, καταναλώσας περὶ τοὺς 7 μῆνας. Εἰς Κόρινθον ἔφθασε πιθανῶς κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 56 καὶ μετὰ τρίμηνον ἐκεῖ διαμονὴν ἀπῆλθεν ἐπιστρέφων διὰ Μακεδονίας εἰς Ἀσίαν καὶ Παλαιστίνην, ὅπου ἔφθασε τὴν Πεντηκοστήν, ἤτοι, περὶ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 57.

(ἀκολουθεῖ)

—Ὁ κόσμος εἶναι μία ἐρημία δι' ἐκεῖνον ποῦ δὲν ἔχει φίλους.

—Τὰ ἐξέχοντα προτερήματα προσελκύουν τὴν φιλίαν, τὰ μικρὰ ἐλαττώματα τὴν διασποῦν.

—Μανθάνοντες νὰ πειθαρχῶμεν, μανθάνομεν νὰ κυβερνῶμεν.

—Ἔχεις γνώσεις; Ἄφες καὶ τοὺς ἄλλους νὰ λάβουν φῶς ἀπὸ τὰ φῶτά σου.

ΔΑΒΙΔ ΛΙΒΙΓΚΣΤΟΝ

Ἐξ ἀφορμῆς προσφάτου τινος δημοσιεύματος ἑνὸς Ἄγγλου κληρικοῦ, τοῦ αἰδ. κ. Χίρουϊν, ὅστις ἐπεσκέφθη ἐσχάτως μερικὰς ἐκ τῶν ἰθαγενῶν Χριστιανικῶν κοινοτήτων, ἃς ἵδρυσεν εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀφρικὴν πρὸ 60-ετίας ὁ παγκοσμίου τότε φήμης Σκῶτος ἐξερευνητὴς καὶ ἱεραπόστολος Δαβὶδ Λίβιγκστον, κρίνομεν ἐπίκαιρον νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν τὸ ἱστορικὸν τοῦ ἔργου τοῦ Λίβιγκστον, ὅπερ ἐσημείωσεν ἕνα τῶν κυριωτέρων σταθμῶν τῆς ἐξερευνήσεως τῆς μεγάλης ἠπείρου τῆς Ἀφρικῆς, ἥτις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Λίβιγκστον ἦτο γῆ τόσον ὀλίγων γνωστή, ὥστε κοινῶς ἐλέγετο ἡ «σκοτεινὴ ἤπειρος».

Οὐδεὶς τῶν ἐξερευνητῶν τῆς Ἀφρικῆς συνετέλεσε τόσον, ὅσον αὐτός, εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν γεωγραφικῶν καὶ ὑδρογραφικῶν περὶ ταύτης γνώσεών μας. Ἐν διαστήματι 30 ἐτῶν διέτρεξε τὴν Ἀφρικανικὴν ἤπειρον ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ μέχρι τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ. Δὲν διῆλθεν ἁπλῶς τὴν ἀπέραντον χώραν ὡς περιηγητής, ἀλλὰ μετέβαινε μεθοδικῶς ἀπὸ σημείου εἰς σημεῖον, καταγράφων προσεκτικῶς πᾶν ὅ,τι ἦτο ἄξιον σημειώσεως, ὁδηγούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς του μορφώσεως, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ὑπὸ τῆς ἰδιοφυΐας, ἥτις οὐδέποτε τὸν παρεπλάνει. Παρετήρει, ἔκρινε μὲ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν φυλῶν, τὰς ὁποίας ἐπεσκέπτετο καὶ μὲ τὰς ὁποίας συνέζη, συμμεριζόμενος τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας των. Ἡ τοιαύτη του συμπαθὴς καὶ πατρικὴ ὄντως συμπεριφορὰ συνετέλεσε πρὸ παντὸς εἰς τὸ νὰ προδιαθέσῃ τοὺς πληθυσμοὺς ἐκείνους εὐμενῶς πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ κατέστησε πολὺ εὐκολώτερον τὸ ἔργον τῶν μετ᾽ αὐτὸν Εὐρωπαίων ἱεραποστόλων καὶ διδασκάλων. Ἡ πρὸς τὴν ἐπιστήμην συμβολὴ τοῦ Λίβιγκστον ὑπῆρξε μοναδικὴ ὡς πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς γεωγραφίας, τῆς φυσικῆς διαπλάσεως καὶ τῆς ὑδρογραφίας τῆς ἀπεράντου ἠπείρου· ἀλλ᾽ ἴσως αὕτη δὲν ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότατον κατόρθωμα τοῦ τριακονταετοῦς του ἔργου. Τοῦτο ὑπῆρξε κυρίως ἠθικόν, ὄχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν πληθυσμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκεῖ ἐργατῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, οἵτινες εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι πρὸς νέας καὶ πολλάκις δυσμενεῖς συνθήκας ζωῆς καὶ ἐργασίας. Ἡ διὰ μέσου κινδύνων καὶ κακουχιῶν, ἀσθενειῶν καὶ στερήσεων ἀδιασάλευτος ἐπιμονή του, τὸ ἀδιάπτωτον θάρρος του, ἡ σταθερὰ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐλπὶς μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς, ἔγειναν παράδειγμα αὐτοθυσίας καὶ τελεσφόρου δράσεως διὰ πάντα ὀρεγόμενον παρόμοιον ἔργον. Ἡ δὲ μεγίστη ὅλων τῶν ὑπηρεσιῶν του ἦτο τὸ καίριον πλῆγμα, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς τὴν εἰδεχθῆ μάστιγα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐπὶ τόπου ἐπεμβάσεως καὶ διὰ τῶν παραστάσεών του πρὸς τοὺς κυβερνήτας τῆς Ἀγγλίας, αἵτινες παραστάσεις ἐξήγειραν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τὴν ἀγανάκτησιν τῆς δημοσίας γνώμης ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Ἀφρική, ἥτις ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τοῦ πολιτισμοῦ συνδέεται στενῶς μὲ τὸ μυστήριον καὶ τὴν παναρχαίαν παράδοσιν, ἥτις παρήγαγε τόσους ἡγέτας ἐν

τῷ τότε κόσμῳ, παρέμεινε μέχρι τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων χώρα ἄγνωστος, εἰμὴ κατὰ τὰ βόρεια αὐτῆς τμήματα, τὰ συγκοινωνοῦντα μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου διὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ὁλόκληρον τὸ ὑπόλοιπον τῆς Ἀφρικῆς ἦτο ἀπομεμονωμένον διὰ τῆς ἐρήμου τῆς Σαχάρας, ἥτις ἐκτείνεται καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς ἠπείρου, ἀποκόπτουσα καὶ παρεμποδίζουσα πᾶσαν διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίαν, μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῆς καμήλου ὡς μέσου μεταγωγικοῦ ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Ὡς πρὸς δὲ τὰ παράλια, αἱ φερόμεναι ὑπό τινων συγγραφέων πληροφορίαι ἦσαν ὅλως διόλου ἀόριστοι καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνακριβεῖς μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος, ὁπότε οἱ Πορτογάλλοι θαλασσοπόροι ἔκαμαν τὸν περίπλουν τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ Κεντρῴα ὅμως Ἀφρικὴ παρέμενεν ἀνεξερεύνητος καὶ ἄγνωστος, μυστηριώδης, ἐν λευκῷ σημειουμένη ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου ἢ διὰ φαντασιωδῶν ὀνομάτων (ὡς λ. χ. τῶν «Ὀρέων τῆς Σελήνης»).

Ἡ τοιαύτη ἀβεβαιότης καὶ σύγχισις τῶν περὶ Ἀφρικῆς πληροφοριῶν ἐπεκράτησε μέχρι τοῦ 1788, ὁπόταν ὀλίγοι λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες ἐν Λονδίνῳ ἐσχημάτισαν τὴν «Ἕνωσιν πρὸς Ἔρευναν τοῦ Ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀφρικῆς», ἣν διεδέχθη βραδύτερον ἡ γνωστὴ Βασιλικὴ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία. Πρωτοπόρος ἐρευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς ὑπῆρξεν ὁ Μούγγω Πάρκ, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐπὶ διαστήματι 60 ἐτῶν, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν ὑπερέβησαν ὅσα κατὰ τὰ προηγηθέντα 1700 ἔτη, δηλ. ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων.

Ἡ συμπλήρωσις τῶν κυριωτέρων, τῶν ἀγνώστων περὶ τῆς γεωγραφικῆς καὶ ὑδρογραφικῆς συστάσεως τῆς Ἀφρικῆς στοιχείων, ἐπεφυλάσσετο διὰ τὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ ἱεραποστόλου Λίβιγκστον. Οὗτος γεννηθεὶς ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1813 ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γλασκώβης ἐν πρώτοις κλασσικὰς σπουδὰς καὶ θεολογίαν, ἔπειτα δὲ ἰατρικήν, καὶ οὕτω κατηρτισμένος τῷ 1838 προσεφέρθη ὡς ἐθελοντὴς ἱεραπόστολος εἰς τὴν Λονδίνειον Ἱεραποστολικὴν Ἑταιρίαν. Ἤλπιζε νὰ ἀποσταλῇ ὡς ἱεραπόστολος εἰς τὴν Κίναν, καὶ ἦτο δι' αὐτὸν ἀρχικῶς μία ἀπογοήτευσις, ὅταν ἡ Ἑταιρία ἀπεφάσισε νὰ τὸν στείλῃ εἰς Ἀφρικήν. Ὑπήκουσεν ὅπως ἀγογγύστως καὶ μετέβη εἰς τὸν ἱεραποστολικόν του ἀγρὸν πλήρης τόσης ἀφιερώσεως, ὥστε ἐκεῖ ἔζησε καὶ ἀπέθανε, μὴ θελήσας νὰ ἐπιστρέψῃ, εἰμὴ διὰ δύο βραχυτάτας ἐπισκέψεις εἰς τὴν γενέτειραν.

Μετέβη ἐν πρώτοις εἰς τὸν ἱεραποστολικὸν σταθμὸν τοῦ Κουρουμάν, εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ἱεραποστόλου Μόφφατ, οὗτινος τὴν θυγατέρα ἐνυμφεύθη βραδύτερον. Ὁ Λίβιγκστον ἤγετο ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅτι διὰ νὰ προσηλυτισθῇ εἷς λαὸς εἰδωλολατρικὸς εἰς τὸν Χριστιανισμόν, πρέπει νὰ κατηχηθῇ ὑπὸ Χριστιανῶν τοῦ λαοῦ ἐκείνου. Διὰ τοῦτο ἡ φροντίς του πάντοτε ἦτο νὰ καταρτίσῃ εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν μερικοὺς εἰλικρινεῖς καὶ συνετοὺς ἄνδρας ἰθαγενεῖς καὶ νὰ ἀφήσῃ αὐτοὺς νὰ διεξαγάγουν τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελισμοῦ, ὑπὸ τὴν γενικὴν πάντοτε ἐπίβλεψιν ἑνὸς Εὐρωπαίου ἱεραποστόλου. Κατενόησε δ' εὐθὺς ὅτι πρέπει νὰ ἐργάζεται καὶ διὰ τὸ μέλλον, πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἀγῶνος τῶν μελλόντων ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Πρὸς τοῦτο ἀπῃτεῖτο νὰ σπαρῇ ὁ σπόρος τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλειτέραν ἔκτασιν τῆς χώρας, ὅπως προδιατεθοῦν οἱ ἰθαγενεῖς πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ

Χριστιανισμοῦ. Τοῦτο δὲ προϋπέθετε τὴν ἀνάγκην εἰσχωρήσεως βαθείας εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἀγνώστου ἠπείρου—τόλμημα πρὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἐδειλίων πολλοὶ—ἀλλ᾿ ὄχι ὁ Λίβιγκστον. Τοῦτο δὲ καὶ ἐφήρμοσε ἐπιτυχῶς, καθ᾿ ὅλην τὴν μακρὰν διάρκειαν τοῦ ἔργου του.

Τὸ ἔργον τοῦ Λίβιγκστον διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη τούτων, δωδεκαετής, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κυρίως ἱεραποστολική. Ὑπῆρξεν ἐν τούτοις καὶ γόνιμος εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας. Εἰς αὐτὴν σημειοῦμεν τὴν ἀνακάλυψιν τῆς λίμνης Νγάμι, τὴν διάβασιν τῆς Ἐρήμου Καλαχάρι, τὴν ὁποίαν πρῶτος αὐτὸς περιέγραψε, καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Ζαμπέζη. Ἡ προχώρησίς του συνωδεύετο καὶ ὑπὸ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου διὰ μεταφραστοῦ· καὶ ἑκάστοτε εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῶν περιοδειῶν του τινὲς ὡμολόγουν τὸν Χριστὸν καὶ παρέμενον ὁμολογηταὶ ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων των, τοὺς ὁποίους ἡ γλυκύτης τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Λίβιγκστον καὶ ἡ ἀγαθότης τῶν μετ᾿ αὐτῶν σχέσεών του, προδιέθετον ἀπολύτως ὑπὲρ τῆς νέας διδαχῆς.

Μετὰ δωδεκαετῆ τοιαύτην περιοδείαν ὁ Λίβιγκστον μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ὅπου ἀπεχαιρέτησε τὴν οἰκογένειάν του, ἀποστείλας αὐτὴν εἰς Ἀγγλίαν, χάριν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων του.

Ἡ δευτέρα περίοδος, χωρὶς νὰ παύσῃ τοῦ νὰ ἔχῃ ἱεραποστολικὸν χαρακτῆρα, σημειοῖ τὰς μεγάλας του ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις. Ζητῶν νὰ εὕρῃ τόπον ὑψηλὸν καὶ ὑγιεινόν, πρὸς ἵδρυσιν κεντρικοῦ σταθμοῦ ἱεραποστολικοῦ, δὲν ἐπέτυχε τοῦτο, διότι παντοῦ εὗρεν ἐπικρατοῦσαν τὴν θανατηφόρον μυῖγαν Τσέτσε. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ εἰσχωρήσῃ βαθύτερον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἠπείρου, ἔχων συνοδείαν ἐξ 27 ἀνδρῶν ἐκ τῶν διαφόρων φυλῶν, τῶν ὁποίων ἄρχων ἦτο ὁ φιλικώτατα πρὸς αὐτὸν διακείμενος βασιλεὺς τῶν Μακολόλο Σεκελέτου, ὅστις καὶ ἐπεθύμει νὰ εὑρεθῇ τρόπος ἐμπορικῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τῆς παραλίας καὶ τῆς ἐνδοχώρας. Ὁ Λίβιγκστον ἀναχωρήσας ἐκ τῆς πρωτευούσης Λινίαντι κατὰ Νοέμβριον 1853 ἔφθασεν εἰς τὴν Πορτογαλλικὴν ἐμπορικὴν ἀποικίαν Λοάνδαν ἡμιθανὴς ἐκ δυσεντερίας καὶ τῶν ἄλλων κακουχιῶν τῆς πορείας. Ἐκεῖ ἔτυχε φιλοξένου ὑποδοχῆς καὶ περιποιήσεως ἐκ μέρους τῶν Πορτογάλλων, καὶ ἐκεῖθεν ἀπέστειλε τὰς ἀστρονομικάς του παρατηρήσεις εἰς τὸν ἀστρονόμον Μακλήαρ εἰς τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ ἔκθεσιν τῶν ἄλλων του ἐρευνῶν πρὸς τὴν ἐν Λονδίνῳ Βασιλικὴν Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν, ἥτις τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν τὸ χρυσοῦν μετάλλιον τῆς Ἑταιρίας. Προχωρήσας ἀκολούθως πρὸς βορρᾶν, ἔφθασεν εἰς τὴν λίμνην Δίβλο, ὅπου ἐπεδόθη εἰς προσεκτικὴν μελέτην τοῦ τρόπου τῆς κατανομῆς τῶν ὑδάτων τοῦ θαυμασιωτάτου συστήματος ποταμῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Ἐκεῖ ἠδυνήθη τέλος νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἡ φυσικὴ διαμόρφωσις τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου κανονίζει τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων, ἐκ τῶν ὁποίων σχηματίζονται οἱ μέγιστοι αὐτῆς ποταμοί. Τόσον δὲ ἀκριβεῖς καὶ ἐμπεριστατωμέναι ὑπῆρξαν αἱ ἐκεῖ παρατηρήσεις του, ὥστε ὅλαι αἱ μεταγενέστεραι ἔρευναι τὰς ἐπεβεβαίωσαν πλήρως. Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Βασιλέως Σεκελέτου, ἐφωδιάσθη

ὑπ᾿ αὐτοῦ μὲ ἄλλην συνοδείαν πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν πηγῶν τοῦ Ζαμπέζη ποταμοῦ. Παρακολουθῶν δὲ τὸν ποταμὸν πρὸς βορρᾶν, μετὰ 18 ἡμέρας ἔκαμε τὴν ἀνακάλυψιν, διὰ τῆς ὁποίας περισσότερον ἴσως πάσης ἄλλης διεδόθη ἡ φήμη του εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Ἀνεκάλυψε δηλαδὴ τὸν διὰ τὴν φυσικὴν καλλονὴν τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν μοναδικὸν καταρράκτην τοῦ Ζαμπέζη, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας.

Ἐκ τῆς ὅλης του ἐκεῖ ἐρεύνης ὁ Λίβιγκστον ἐπείσθη, ὅτι ὁ καταρράκτης οὗτος προέρχεται ἐκ τεραστίας σχισμῆς ἢ ρήγματος ἐπελθόντος εἰς τὸ μέσον τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ὑδάτων μιᾶς ὑπερμεγέθους λίμνης, ἥτις κατεῖχεν ἄλλοτε ὁλόκληρον τὸ κέντρον τῆς Ἀφρικῆς. Τοῦτο ἐπεβεβαίωσε καὶ μίαν προτέραν γνώμην τοῦ Λίβιγκστον, ὅτι ἡ Ἀφρικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν κεντρικὸν κοῖλον ὀροπέδιον ἢ λεκάνην, πανταχόθεν περικυκλουμένην ἀπὸ ὄρη.

Ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης ὁ Λίβιγκστον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐν Κιλιμάνο βάσιν του. Ἡ ὅλη πορεία του μεταξὺ τῶν φυλῶν ὡμοίαζε πρὸς βασιλικὴν ὑποδοχήν, ἀλλ᾿ αὐτός, ἐξηντλημένος καὶ σκελετώδης ἐκ τῶν πυρετῶν καὶ τῆς κοπώσεως, εἶχεν ἀνάγκην ἀναπαύσεως μακρᾶς, περατώσας ἐν διαστήματι 2 ἐτῶν καὶ 6 μηνῶν μίαν ἔρευναν σπουδαιοτάτην, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἐπέβαλον τὴν ριζικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ χάρτου τῆς Ἀφρικῆς. Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα φυσικῶς προεκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν ὄχι μόνον τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινῆς γνώμης Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, καὶ πρὸς τὴν γενομένην σοβαρὰν καὶ συστηματικὴν ἐργασίαν καὶ πρὸς τὸν ἀτρόμητον καὶ καρτερικὸν ἐργάτην.

Μόνοι οἱ Πορτογάλλοι, ἐκδικούμενοι διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Λίβιγκστον ἐπέμβασιν καὶ ἀπελευθέρωσιν πολλῶν χιλιάδων δούλων, συρομένων ὡς ἀνδραπόδων ὑπὸ τῶν δουλεμπόρων, κυρίως δὲ διὰ τὰς ἀποκαλύψεις του περὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν Πορτογάλλων δημοσίων ὑπαλλήλων εἰς τὰ κέρδη τοῦ ἀπεχθοῦς ἐμπορίου τῶν δούλων, διετείνοντο ὅτι ὅλας τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Λίβιγκστον τὰς ἐγνώριζαν ἤδη οἱ Πορτογάλλοι ἐξερευνηταί.

Μετ᾿ ἀπουσίαν 16 ἐτῶν, ὁ Λίβιγκτον ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1856, ὅπου ἔτυχε μεγάλων τιμῶν. Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπανακάμψῃ μετὰ τῆς πιστῆς συζύγου του εἰς τὴν Ἀφρικήν, ὑπὸ νέας ὅμως συνθήκας, ἤτοι, ἐπὶ κεφαλῆς κυβερνητικῆς ἀποστολῆς πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ ποταμοῦ Ζαμπέζη καὶ ἐπιπροσθέτως μὲ τὸν τίτλον Προξένου τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν καὶ τὰ αὐτόνομα τμήματα τῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς. Ἐδῶ ἀρχίζει ἡ τρίτη περίοδος τοῦ ἔργου τοῦ Λίβιγκστον, τὴν ὁποίαν ἐπεσκίασεν ὁ θάνατος τῆς συζύγου του, τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἰθαγενοῦς Ἱεραποστολῆς ἐπισκόπου Μακένζη καὶ ἄλλων ἱεραποστόλων τῆς Ἱεραποστολῆς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Λίβιγκστον ἀνεκάλυψε τὴν μεγάλην λίμνην Νυάσα. Διάφοροι ἀντίξοοι περιστάσεις ἐπέβαλον τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τῆς νέας ἀποστολῆς, ἀλλὰ δὲν ἐτερμάτισαν τὴν προσωπικὴν δρᾶσιν τοῦ Λίβιγκστον. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον κυρίως χαρακτηρίζει τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τοῦ ἔργου του, εἶναι ἡ κατὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν δούλων σθεναρά του δρᾶσις. Ἀπειράκις ἦλθεν εἰς προσωπικὴν σύγκρουσιν μὲ τοὺς Ἄραβας δουλεμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἔσφαζον ὁλόκληρα χωρία διὰ

νὰ ἁρπάσουν ὀλίγα ἀνδράποδα, εἶναι δὲ θαῦμα πῶς δὲν ἐδολοφονήθη ὁ ἀτρόμητος ἱεραπόστολος, ὁ ὁποῖος μόνον ὑπ᾽ ὀλίγων ἀόπλων συνωδεύετο. Αἱ περὶ τῶν φρικαλεοτήτων τῆς ἐν Ἀφρικῇ δουλεμπορίας ἐκθέσεις του ἐξήγειραν μέγα κῦμα ἀγανακτήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐπέτεινε τὰς προσπαθείας της, ὅπως διὰ τῶν πολεμικῶν της πλοίων παρεμποδίσῃ τὴν ἐξαγωγὴν δούλων ἐξ Ἀφρικῆς. Κατὰ τὸ 1869 ἡ μεγάλη Ἀμερικανικὴ ἐφημερὶς «Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης», ὠργάνωσε πλουσίαν ἀποστολήν, μὲ τὸν περίφημον Ἑρρῖκον Στάνλεϋ ἐπὶ κεφαλῆς, ὅπως ἀνεύρῃ, ἐνισχύσῃ καὶ ἀνεφοδιάσῃ τὸν Λίβιγκστον, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη πρὸς καιρὸν εἶχον χαθῇ εἰς τὴν Κ. Ἀφρικήν.

Ὁ Στάνλεϋ κατώρθωσε νὰ τὸν ἀνεύρῃ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Ταγγανίκα. Ἡ ἄφιξις τοῦ Στάνλεϋ ἀνεπτέρωσε τὸ φρόνημα καὶ ἀνεκούφισε τὰς στερήσεις τοῦ γηραιοῦ ἱεραποστόλου, καταβεβλημένου ἤδη σωματικῶς ἐκ τῶν πυρετῶν καὶ κακουχιῶν καὶ ἠθικῶς ἐκ τῶν φρικαλεοτήτων, ὧν παρίστατο συχνάκις μάρτυς. Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Στάνλεϋ ἐξεκίνησε διὰ νέαν περιοδείαν. Ἀλλ᾽ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους ἦτο ἀκατάλληλος· ἡ πορεία του ἐγίνετο ὑπὸ κατακλυσμιαίας βροχάς, μετ᾽ ὀλίγον δὲ ὁ Λίβιγκστον προσεβλήθη ὑπὸ ἰσχυρᾶς δυσεντερίας, ἥτις τὸν ἠνάγκασε νὰ βαστάζεται ἐντὸς φορείου, καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ χωρίον Τσιτάμπο, ἐδέησε νὰ σταματήσῃ, ἕως οὗ ἀναρρώσῃ. Ἔστειλε νὰ ἀγοράσῃ αἶγας, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἔχῃ τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὴν πάθησίν του γάλα. Τὴν 30 Ἀπριλίου 1873 ἐχόρδισε τὸ ὡρολόγιόν του μετὰ δυσκολίας. Τὴν ἑπομένην εὑρέθη νεκρός, γονυπετὴς παρὰ τὴν κλίνην του. Ἐξέπνευσε προσευχόμενος! Οἱ πιστοί του Ἀφρικανοὶ συνοδοὶ ἐταρίχευσαν τὸ σῶμά του ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ τὸ μετέφεραν, μαζὺ μὲ τὰ ἔγγραφά του καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαλεῖά του, εἰς Ζανζιβάρην (ἀπόστασιν 750 μιλίων). Ἐκεῖ τῇ διαταγῇ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως τὸ λείψανον τοῦ μεγάλου τούτου Χριστιανοῦ ἐπεβιβάσθη ἐπὶ πολεμικοῦ πλοίου καὶ μετεκομίσθη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἐτάφη μετὰ μεγάλων τιμῶν εἰς τὸ ἐθνικὸν ἡρῷον τῆς Ἀγγλίας, τὸν ναὸν τοῦ Οὐεστμίνστερ, ἐν μέσῳ ἐκδηλώσεων πένθους καὶ τιμῆς, ὁποίας ἡ Ἀγγλία ἐπιφυλάσσει μόνον εἰς τοὺς μεγίστους ἄνδρας της.

Ἐξ ὅλων τῶν Ἀφρικανῶν προσηλύτων τοῦ Λίβιγκστον, τῶν ὑπηρετησάντων αὐτὸν προσωπικῶς, σήμερον μόνον τρεῖς ἐπιζοῦν, τοὺς ὁποίους ἐπεσκέφθη καὶ τῶν ὁποίων τὰς φωτογραφίας δημοσιεύει ὁ προειρημένος Ἄγγλος κληρικὸς κ. Χίρουϊν.

— Τὰ μικρὰ παιδιὰ διδάσκονται ἐκ τοῦ παραδείγματος. Εἶναι τὸ κάτοπτρον τῶν ὅσα βλέπουν καὶ ἀκούουν. Ἂς προσέχωμεν, ὅθεν, εἰς ὅ,τι λέγομεν καὶ πράττομεν, ἐξετάζοντες καὶ τὸ κάτοπτρον ἐκεῖνο, διὰ νὰ μάθωμεν ὁποῖοι τινὲς εἴμεθα.

— Τὸν φίλον σου καὶ τὸν φίλον τοῦ πατρός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς.

(Παροιμ. κζ΄. 10).

Ο ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ

Δὲν ὑπάρχει χαρακτὴρ κοινότερος παρ᾽ ἡμῖν τοῦ θρησκευτικῶς ἀδιαφόρου ἀνθρώπου. Τῶν πλείστων τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἐνεργείας ἀπορροφᾷ ἡ πολιτική· κατόπιν ἔρχεται τὸ συμφέρον, ἡ ἀπόλαυσις, αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις· ταῦτα περίπου ἀποτελοῦσι τὸν κύκλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἕκαστος κινεῖται, πέραν δ᾽ αὐτοῦ οὐδὲν διακρίνει.

Τὸν χαρακτῆρα τοῦ θρησκευτικῶς ἀδιαφόρου δὲν ἔχει μόνον ὁ θρασέως διακηρύττων τὴν ἀπιστίαν του περὶ Θεοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ καὶ ὁ χλευάζων τὴν Χριστιανικὴν ὁμολογίαν καὶ διδασκαλίαν. Ἐνδέχεται νὰ ὁμολογῇ διὰ τῶν χειλέων ὅτι πιστεύει καὶ μάλιστα νὰ συζητῇ ὑπὲρ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα λέγει ὅτι πιστεύει· ἐνδέχεται νὰ ἀκολουθῇ ἀνελλιπῶς τύπους τινὰς καὶ συνηθείας θρησκευτικάς, καὶ ὅμως κατὰ βάθος νὰ ἦναι **ἀδιάφορος**. Ἐὰν δὲν ᾐσθάνθη τὴν ἁμαρτωλήν του κατάστασιν, ὡς ὁ Τελώνης τῆς παραβολῆς, ἐὰν δὲν ἐσκέφθη περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν, ἐὰν δὲν ἐξετίμησε τὰς προσκλήσεις τοῦ Σωτῆρος, καλοῦντος τοὺς πάντας νὰ ἔλθωσιν ἀπ᾽ εὐθείας εἰς Αὐτόν, ἐὰν δὲν ἔκαμε τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὡς ὁ ἄσωτος υἱός, τοῦτο εἶναι σημεῖον ὅτι πράγματι καὶ κατὰ βάθος ἀδιαφορεῖ πρὸς τὴν θρησκείαν.

Ἡ ἀδιαφορία αὕτη εἶναι ἔγκλημα κατὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἔφθασε μέχρι σταυρικοῦ θανάτου ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὁ θρησκευτικῶς ἀδιάφορος ὡσαύτως ὁμοιάζει πρὸς ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία καίεται, ἐνῷ αὐτὸς κοιμᾶται, ἢ ἀφυπνισθείς, ἀντὶ νὰ σηκωθῇ καὶ σπεύσῃ εἰς σωτηρίαν, μένει ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης ζητῶν διὰ διαφόρων συλλογισμῶν νὰ ἀνεύρῃ πῶς ἐξερράγη ἡ πυρκαϊὰ καὶ ποία θὰ ἦναι ἡ ἐνδεχομένη ἐξ αὐτῆς ζημία. Ὁ ἄνθρωπος ἐδῶ ἐπὶ τῆς γῆς διατελεῖ διαρκῶς ἐν κινδύνῳ, αἱ ἡμέραι αὐτοῦ εἶναι ἀβέβαιοι καὶ τὸ τέλος ἐπέρχεται ἀπροσδόκητον· καὶ ὅμως αὐτὸς περὶ παντὸς ἄλλου φροντίζει, περὶ δὲ τῆς βεβαίας αἰωνιότητος παντελῶς ἀδιαφορεῖ. Δύναται κανεὶς νὰ φαντασθῇ μωρίαν μεγαλητέραν καὶ μᾶλλον ἐπιζήμιον;

Τί λοιπὸν δέον γενέσθαι; Τί ἄλλο ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον βροντοφωνεῖ τὸ Εὐαγγέλιον: «Σηκώθητι ὁ κοιμώμενος καὶ ἀνάστηθι ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ θέλει σε φωτίσει ὁ Χριστός!» (Ἐφεσ. ε΄. 14). Ἂς ἀπορρίψῃ ἕκαστος τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ἀδιαφορίαν. Ἂς ἴδῃ πόσον δεινὴ εἶναι ἡ θέσις του ἐνώπιον Θεοῦ δικαίου καὶ ἁγίου. Ἂς ταπεινωθῇ εἰλικρινῶς ἐνώπιον Αὐτοῦ καὶ ἂς ἀποβλέψῃ μὲ πίστιν πρὸς τὸν σταυρωθέντα ὑπὲρ αὐτοῦ Ἰησοῦν Χριστόν. Οὕτω δὲ ἂς ζητήσῃ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ παρὰ τοῦ Πατρὸς τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του, τὴν συγχώρησιν τοῦ μαύρου παρελθόντος καὶ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τὸ μέλλον.

Καὶ ἂς ἦναι βέβαιος ὅτι ἡ αἴτησίς του θὰ εἰσακουσθῇ. Διότι ὁ Χριστὸς εἶπε: «Τὸν ἐρχόμενον πρός Με δὲν θέλω ἐκβάλει ἔξω», καὶ πάλιν: «Ὅσα ἂν αἰτήσητε παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ ὀνόματί μου, θέλει σᾶς δώσει». Καὶ ἡ ἀδιαφορία θὰ μετατραπῇ εἰς χαρὰν καὶ ἐνδιαφέρον καὶ ζωὴν νέαν, ἥτις θὰ μεταβάλῃ τὰ πάντα διὰ τὸν μέχρι τοῦδε ἀδιάφορον.

Μ.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΩΝ

Ἡ συνάδελφος «Ἐκκλησία» εἰς τὸ φύλλον της τῆς 18 Ἰουνίου, εἰς πλαγιότιτλον ἐπιγραφόμενον «Εἷς ἀποστάτης», γράφει περὶ τοῦ φίλου καὶ συνεργάτου τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν κ. Κλήμεντος Καρναπᾶ ὅτι «χρηματίσας μαθητὴς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν αὐτοῦ προαχθεὶς εἰς ἀρχιμανδρίτην ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλήμης, ἄνευ δὲ τῶν ἀπαραιτήτων ἐπιστημονικῶν ἐφοδίων ἐγκαθιδρυθεὶς εἰς καθηγητικὴν ἕδραν αὐτῆς καὶ εἶτα ἀποσκιρτήσας εἰς μίαν τῶν Ἀμερικανικῶν Προτεσταντικῶν αἱρέσεων καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀμερικῇ, πρό τινος ἐνέσκηψεν εἰς Χανία τῆς Κρήτης, ἀξιῶν νὰ διδάξῃ τοὺς Ὀρθοδόξους Κρῆτας τὴν αἱρετικὴν πλάνην ὑπὸ τὴν ἀλωπεκὴν τῆς ποτὲ Ὀρθοδόξου καθηγεσίας του... Ἀλλ' ὁ Σ. Ἐπίσκοπος Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου διὰ ποιμαντορικῶν ἐγκυκλίων ἀποκαλύπτων τὸν δόλον, παραινεῖ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἀποφεύγωσι τὰ ἀντορθόδοξα τοῦ ἑτεροδιδασκάλου κηρύγματα».

Χωρὶς νὰ προεξοφλήσωμεν τὴν εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀπάντησιν τοῦ κ. Καρναπᾶ, ἀπουσιάζοντος κατ' αὐτὰς ἐξ Ἀθηνῶν, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ἐν πρώτοις ὅτι τὸ γεγονὸς ὅτι τὸν τότε νεαρὸν Καρναπᾶν, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, οἱ ἁρμόδιοι (ἤγουν, τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων) προεχείρισαν εἰς ἀρχιμανδρίτην καὶ διώρισαν καθηγητὴν ἐν τῇ Σχολῇ πᾶν ἄλλο ἀποδεικνύει ἢ ἔλλειψιν «τῶν ἀπαραιτήτων ἐπιστημονικῶν ἐφοδίων», ἣν ἡ συνάδελφος τῷ προσάπτει!

Ἀλλὰ κυρίως σφάλλεται ἡ συνάδελφος εἰς τὰς πληροφορίας της ὡς πρὸς τὴν πρόσφατον ἐπίσκεψιν τοῦ κ. Καρναπᾶ εἰς Χανία. Οὗτος μετέβη ἐκεῖ τῇ ἐντολῇ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἑλλ. Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν Χανίοις Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν. Καίτοι δὲ εἶχε τὸ δικαίωμα καὶ δημοσίας ὁμιλίας νὰ δώσῃ εἰς οἱανδήποτε αἴθουσαν ἢ καὶ εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἐὰν ἤθελεν, ἐν τούτοις ὡμίλησε μόνον ἐντὸς τῆς ἰδιοκτήτου αἰθούσης τῆς ἐν Χανίοις Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς κοινότητος, εἰς δὲ τὰς ἐκεῖ ὁμιλίας του, γενομένας ἀναπεπταμένων τῶν θυρῶν ἐνώπιον πολυπληθῶν ἀκροατηρίων, ἐν οἷς παρευρίσκοντο καὶ πολλοὶ Ὀρθόδοξοι ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενοι, οὐδὲ λέξιν ἐπρόφερε κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἢ τῶν δογμάτων αὐτῆς ἢ κἂν ἐπὶ ζητημάτων ἐπιμάχων μεταξὺ τῶν διαφόρων Χριστ. Ἐκκλησιῶν. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἀκόμη καὶ ὁ τὰ πάντα κατ' αὐτοῦ τολμήσας Ἐπίσκοπος Κυδωνίας οὐδεμίαν τοιαύτην κατηγορίαν ἐτόλμησε νὰ φέρῃ ἐναντίον του. Τὸ μόνον, διὰ τὸ ὁποῖον τὸν κατηγόρησεν ὁ Ἐπίσκοπος εἰς ὅλας τὰς ἐγκυκλίους καὶ πανταχούσας του, ἦτο ὅτι πρὸ 25ετίας ἦτο Ὀρθόδοξος ἀρχιμανδρίτης καὶ ἔκτοτε ἔπαυσε νὰ ἦναι τοιοῦτος.

Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ γεγονός, ὡς καὶ τὸ τῆς ποτὲ καθηγεσίας τοῦ κ. Καρναπᾶ, τὸ ἔφερεν εἰς τὴν δημοσιότητα ὄχι ὁ κ. Καρναπᾶς (ὥστε νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὡς «ἀλωπεκήν»), ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἐπίσκοπος, ὅστις ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τηλεγραφικὰς πληροφορίας περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τὸν Μ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, ὅστις ἦτο διευθυντὴς τῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ κ. Καρναπᾶς διετέλεσε μαθητὴς καὶ κατόπιν καθηγητὴς ἐν αὐτῇ.

Παρέλκουν ἐπομένως ἐντελῶς ὅσα πικροχόλως γράφει ἡ συνάδελφος «Ἐκκλησία» περὶ «ἀλωπεκῆς τῆς ποτὲ Ὀρθοδόξου καθηγεσίας», περὶ «ἀξιώσεως νὰ διδάξῃ τοὺς Ὀρθοδόξους Κρῆτας» καὶ περὶ «ἀντορθοδόξων κηρυγμάτων» τοῦ κ. Καρναπᾶ. Τὰ ἐν Χανίοις κηρύγματά του, περὶ τὰ 20 τὸν ἀριθμόν, ἦσαν ἐπὶ θεμάτων πνευματικῶν, ἐφ' ὧν δὲν διαφωνοῦν οἱ διάφοροι Χριστιανοί, καὶ ἠδύναντο κάλλιστα νὰ κηρυχθοῦν ἀπὸ ἄμβωνας Ὀρθοδόξους. Ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Κυδωνίας θὰ ἦτο λίαν ἀξιέπαινος, ἐὰν διὰ τοιούτων κηρυγμάτων ἐζήτει νὰ προαγάγῃ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ποιμνίου του, ἀντὶ νὰ περιορίζῃ τὴν ὅλην ποιμαντορικήν του δρᾶσιν εἰς λυσσώδη ἀντίδρασιν κατὰ παντὸς ὅ,τι δὲν ἐμπεριέχεται εἰς τὸ Μ. Εὐχολόγιον.

Σημειωτέον τέλος ὅτι ὁ κ. Καρναπᾶς **δὲν ἐξεδιώχθη ἐξ Ἱεροσολύμων** (ὅπως **μερικοὶ ἄλλοι** σύγχρονοί του τότε, οὓς καλῶς γνωρίζει ὁ ἀξιότιμος ἀρχισυντάκτης τῆς συναδέλφου «Ἐκκλησία»), ἀλλὰ διὰ λόγους συνειδήσεως παρῃτήθη τῆς θέσεώς του ὡς καθηγητοῦ καὶ ἀπεχώρησε τῆς Ὀρθοδόξου μάνδρας, κατὰ τὸ ἔτος 1909, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν εἶχεν ὑποδειχθῇ ὡς ὑποψήφιος διὰ τὸν κενὸν τότε μητροπολιτικὸν θρόνον Κιτίου. Ἐθυσίασε δηλαδὴ χάριν τῶν πεποιθήσεών του ἐκκλησιαστικὸν στάδιον λαμπρὸν ἀπὸ ἀνθρωπίνης ἀπόψεως. Καὶ μὲ τὰς πενιχράς του οἰκονομίας ἀπῆλθεν εἰς Ἀμερικήν, ὅπου δὲν ἐπεδίωξεν ἀνάλογον στάδιον ἐν τῷ Προτεσταντισμῷ, ἀλλ' ἀγοράσας μικρόν τι κτῆμα ἀγροτικόν, ἔζησεν ἔκτοτε καλλιεργῶν αὐτὸ καὶ ἰδιωτεύων ἀθορύβως ἐπὶ 23 ὅλα ἔτη. Ἤδη δὲ διὰ πρώτην φορὰν μετὰ τόσα ἔτη ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα.

Οὐδεὶς λοιπὸν δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ βίος του ὑπῆρξεν ὑπόδειγμα ἐντιμότητος, εὐσυνειδησίας καὶ ἀξιοπρεποῦς μετριοφροσύνης. Καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ τῷ ἀμφισβητήσῃ τὸ δικαίωμα, ὅπερ τῷ παρέχουσιν οἱ νόμοι τῆς Ἑλλάδος, ὄχι ἁπλῶς νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ὁμόφρονάς του Ἕλληνας Εὐαγγελικοὺς καὶ νὰ κηρύξῃ πρὸς αὐτούς, ὡς ἔπραξεν ἐν Χανίοις, ἀλλὰ καὶ ἐὰν θέλῃ, νὰ «ἐκθέσῃ τοὺς στοχασμούς του προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου» (ὡς ὁρίζει τὸ 16ον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος) περὶ οἱουδήποτε ζητήματος ἢ δόγματος, καὶ πρὸς οἱονδήποτε ἀκροατὴν Εὐαγγελικόν, Ὀρθόδοξον ἢ Ρωμαιοκαθολικόν, τοῦθ' ὅπερ μέχρις ὥρας **δὲν ἔπραξε.**

ΠΟΙΚΙΛΑ

— ***Οἱ Πομᾶκοι τῆς Βουλγαρίας.*** Ὡς γνωστόν, εἰς τὰς ὀρεινὰς κοιλάδας τῆς Ροδόπης κατοικεῖ συμπαγὴς πληθυσμὸς 200,000 ψυχῶν Βουλγαρικὸς μὲν τὴν γλῶσσαν, Μωαμεθανικὸς δὲ τὸ θρήσκευμα, καὶ φέρων τὸ ὄνομα «Πομᾶκοι». Οὗτοι πράγματι εἶναι Βούλγαροι ἐξισλαμισθέντες, ὅπως οἱ Τουρκοκρῆτες, καὶ διατηρήσαντες τὴν ἐθνικήν των γλῶσσαν. Ὅταν μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἡ Ροδόπη περιῆλθεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, αἱ Βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ ἀπεφάσισαν νὰ «ἐκχριστιανίσουν» συνοπτικῶς τοὺς Πομάκους τούτους, καὶ ἀντὶ διδασκαλίας καὶ κατηχήσεως, ἐθεώρησαν ἐπαρκῆ τὴν ***ὁμαδικὴν βάπτισιν*** των (ἀφοῦ τὸ Ὀρθόδοξον βάπτισμα εἶναι ἀναγέννησις). Καὶ ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον. Οἱ Πομᾶκοι ὑπὸ τὰς λόγχας τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐξηναγκάσθησαν νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄρδα καὶ νὰ εἰσέλθουν ἀγεληδὸν μέχρι τῆς ὀσφύος εἰς τὸν ποταμόν, ἱερεῖς δὲ Βούλγαροι ἱστάμενοι καθ' ὡρισμένα διαστήματα ἐπὶ τῆς ὄχθης, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν εὐχῆς τινος, ἐρράντισαν τοὺς Πομάκους ὁμαδικῶς ἕκαστος μὲ μίαν «σέσουλαν»..... καὶ ἰδού, οἱ Πομᾶκοι ἀναγεγεννημένοι Χριστιανοί! Αὐθημερόν, αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ τοὺς κατέγραψαν μὲ ὀνόματα Χριστιανικά, καὶ ἡ ὑπόθεσις ἐθεωρήθη λήξασα! Ἀλλ' εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι οὗτοι ἔμειναν πιστοὶ Μουσουλμᾶνοι, ὅτε δὲ ἡ Βουλγαρία ἐνικήθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον, κατέβαλον πολλὰς προσπαθείας οἱ Πομᾶκοι, ὅπως ἀποσπασθῶσι τῆς Βουλγαρικῆς ἐπικρατείας. Καὶ ναὶ μὲν δὲν τὸ κατώρθωσαν, ἀλλ' ἐπέτυχον, ὡς θρησκευτικὴ μειονότης, νὰ λάβουν προστασίαν τοῦ θρησκεύματός των, καὶ οὕτω τὴν σήμερον ἔχουν πάλιν τοὺς χοτζάδες των καὶ τὰ τεμένη των, μισοῦν δὲ μὲ ἄσπονδον μῖσος τὴν Βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἀπεπειράθη νὰ τοὺς «ἐκχριστιανίσῃ» διὰ τῆς βίας. Εἶναι ὅλοι ποιμένες τὸ ἐπάγγελμα, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ ἀγράμματοι. Οἱ χοτζάδες των δὲν εἶναι πολὺ καλλίτεροι αὐτῶν, γνωρίζοντες μόνον ἐκ στήθους ὀλίγα χωρία τοῦ Κορανίου. Οἱ Βούλγαροι Εὐαγγελικοὶ προσεπάθησαν νὰ ἐργασθοῦν ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν καθυστερημένων τούτων, ἀλλ' εἶναι τόσον τὸ μῖσός των κατὰ παντὸς ὅ,τι Χριστιανικόν, ὥστε τὸ ἔργον ἐγκατελείφθη. Καὶ πρέπει νὰ παρέλθῃ τοὐλάχιστον μία ὁλόκληρος γενεά, ἕως οὗ λησμονηθῇ τὸ πραξικόπημα τοῦ βαπτίσματος καὶ ἐκλίψῃ τὸ μῖσος τοῦτο.

— Τὸ σύνολον τῶν ***φοιτώντων εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας*** κατὰ τὸ ἔτος 1931 ἀνῆλθεν εἰς 132,000, ἐξ ὧν 19,428 γυναῖκες. Ἐκ τοῦ συνολικοῦ τούτου ἀριθμοῦ 68 τοῖς ἑκατὸν ἦσαν Εὐαγγελικοί, 27 τοῖς ἑκατὸν Ρωμαιοκαθολικοί, 3 τοῖς ἑκατὸν Ἑβραῖοι καὶ 2 τοῖς ἑκατὸν ἄλλων δογμάτων. Οἱ Ἑβραῖοι σπουδάζουν ἀποκλειστικῶς ἰατρικὴν καὶ νομικήν. Οἱ σπουδασταὶ τῆς Εὐαγγελικῆς θεολογίας ἐτριπλασιάσθησαν τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τοῦ 1925 καὶ ἐντεῦθεν πρὸς πλήρωσιν τῶν συνεπείᾳ τοῦ πολέμου κενωθεισῶν θέσεων ποιμένων ἐκκλησιῶν.

— Κατὰ τὴν τελευταίαν ***ἀπογραφὴν τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους,*** ἐπὶ ἑκάστης χιλιάδος κατοίκων 641 ἐδήλωσαν ἑαυτοὺς Εὐαγγελικούς, 324 Ρωμαιοκαθολικούς, 25 ἄλλων θρησκευμάτων ἢ καὶ «ἀθρήσκους».